

JAARVERSLAG 2015

VERZETSMUSEUM
AMSTERDAM

INHOUD 2015

1	INLEIDING	2	■ Eenmalige bijeenkomsten en evenementen van derden	19	
2	TENTOONSTELLINGEN	4	Collectieve evenementen	21	
	Wisselexposities	5	6	PUBLIEK, MARKETING EN PR	22
	■ Naar de Boeren! Kinderevacuaties tijdens de Hongerwinter	5		Bezoekers	23
	■ Geen nummers maar Namen. Nederlandse politieke gevangenen in kamp Dachau	5		Audiotours	23
	■ Koloniale oorlog 1945-1949. Gewenst en ongewenst beeld	9		Marketing en PR	25
	Tentoonstellingen buiten het museum	9		Verzetsmuseum online	27
	■ Naar de Boeren! Kinderevacuaties tijdens de Hongerwinter	9		Relaties	29
	■ Geen nummers maar Namen. Nederlandse politieke gevangenen in kamp Dachau	9	7	ORGANISATIE	30
3	COLLECTIE EN BIBLIOTHEEK	10		Bestuur	31
	Acquisitie, ontsluiting en behoud	11		Risicomanagement	31
	Raadpleging en uitlening	11		Personeel	31
4	EDUCATIE	12		Huisvesting en faciliteiten	33
	Groepsbezoek	13		Vriendenstichting	35
	Museumdocenten	13		Financiën	35
	Speciale educatieve activiteiten, samenwerking en promotie	13		Balans en exploitatierekening	36
5	EVENEMENTEN	16	8	BIJLAGEN	38
	Lezingen, discussies, filmvertoningen	17		Bestuursleden	39
	■ Bijeenkomstserie Helden en Schurken	17		Nevenfuncties directie en bestuur	39
	■ Anton de Kom-lezing	17		Personeel	39
	■ Sobiborbijeenkomst	17		Stagiaires	39
	Programma's rondom wisseltentoonstellingen	17		Comité van Aanbeveling	40
	■ Naar de Boeren! Kinderevacuaties tijdens de Hongerwinter	17		Bestuursleden Stichting Vrienden	40
	■ Geen nummers maar Namen. Nederlandse politieke gevangenen in kamp Dachau	17		Vrijwilligers	40
	■ Koloniale oorlog 1945-1949. Gewenst en ongewenst beeld	19		Algemene bijdragen in 2015	41
				Bijdragen voor projecten, toegezegd in 2015	41
				Bijdragen in natura	41
				Colofon	42

1 INLEIDING

Hoofd Educatie Gerard Mensink en directeur Liesbeth van der Horst te midden van 'museuminspecteurs' bij de uitroeping van Verzetmuseum Junior tot het beste Kidsproof-museum van Nederland. Het was voor het eerst dat deze prijs – gebaseerd op beoordelingen van kinderen – werd gewonnen door een historisch museum. Verzetmuseum Junior werd het hele jaar door als good practice bezocht door delegaties van museummedewerkers vanuit de hele wereld, van Noorwegen tot Zuid-Korea.

Op 30 december werd een Amerikaanse bezoeker die als expat woont in Amstelveen feestelijk ontvangen als de 100.000^{ste} bezoeker van het Verzetsmuseum in 2015. Het was een absolute mijlpaal dat de magische grens van de 100.000 bezoekers door het Verzetsmuseum werd gehaald, als resultaat van een onverwachts snelle groei in de afgelopen jaren. Het schoolbezoek behaalde met de ruim 20.000 scholieren eveneens een record. Ook buiten de deuren van het museum bereikte het museum records. Reizende exposities trokken 117.187 bezoekers; de website kreeg 378.100 unieke bezoekers. Daarnaast werden er lessen gegeven op scholen en werd het boek *Verhalen uit Verzetsmuseum Junior* op scholen door het hele land gebruikt. En voor het eerst trok het museum ook de wijken in met een programma voor ouderen in verzorgingstehuizen.

Naast alle bezoekersrecords waren er meer hoogtepunten voor het Verzetsmuseum in 2015. Op 22 april opende niemand minder dan Koning Willem-Alexander de grote tentoonstelling in het 70ste herdenkingsjaar van de bevrijding: *Geen nummers maar Namen. Nederlandse politieke gevangenen in concentratiekamp Dachau*. De Koning sprak vele betrokkenen en bleef langer in het museum dan gepland. Op 27 mei volgde een ander hoogtepunt toen Verzetsmuseum Junior in het Spoorwegmuseum werd uitgeroepen tot het beste kidsproof-museum van Nederland. Een hele eer, want het was voor het eerst dat deze prijs – gebaseerd op beoordelingen van kinderen – werd gewonnen door een historisch museum. Verzetsmuseum Junior werd het hele jaar door als *good practice* bezocht door delegaties van museummedewerkers vanuit de hele wereld, van Noorwegen tot Zuid-Korea. Naast de opening van *Geen nummers maar Namen*, was ook de opening van de tentoonstelling *De Koloniale oorlog 1945-1949. Gewenst en ongewenst beeld*, met een indrukwekkende rol voor klokkenluider van weleer Joop Hueting, een memorabele gebeurtenis.

De drie wisseltentoonstellingen in 2015 werden goed bezocht en Verzetsmuseum Junior trok ononderbroken familiebezoek in de weekenden en schoolvakanties. Ook buitenlandse toeristen droegen in hoge mate bij aan de bezoekersgroei. De audiotours werden in 2015 uitgebreid met een versie in het Portugees. Het aantal buitenlandse toeristen dat het museum bezocht, nam toe tot 55.756, en in 2015 stond het Verzetsmuseum op TripAdvisor voor het derde jaar op rij in de top vijf van de meest gewaardeerde musea van Nederland.

Met de bezoekersgroei namen ook de entree-inkomsten toe waardoor het museum, na jaren functioneren met (te) veel kunst-en-vliegwerk, de organisatie iets kon versterken. De technische dienst, die sinds de uitbreiding met Verzetsmuseum Junior een veel groter museum moet onderhouden, kon per 1 januari 2016 worden uitgebreid met een tweede reguliere medewerker. Het aantal reguliere medewerkers van het Verzetsmuseum kwam daarmee op 8.6 FTE. Het wegvallen van de gesubsidieerde arbeid is en blijft echter ook in de toekomst een knelpunt voor het museum. Het aantal vrijwilligers groeide tot 106 personen eind 2015. Wat betreft personeel en faciliteiten waren er de nodige problemen, maar er werden ook veel zaken structureel verbeterd, waardoor het Verzetsmuseum 2016 met vertrouwen tegemoet ziet.

2

TENTOON- STELLINGEN

Op 22 april opende Koning Willem-Alexander de grote tentoonstelling in het 70ste herdenkingsjaar van de bevrijding: Geen nummers maar Namen. Nederlandse politieke gevangenen in concentratiekamp Dachau. Als openingshandeling schreef hij de namen van Dachau-gevangenen bij hun kampnummers.

Geen nummers
maar Namen

WISSELEXPOSITIES

Vanwege het groeiend aantal bezoekers besloot het museum vanaf 2015 geen tentoonstellingen meer te exposeren in de entreehal. Er werden extra kapstokken in de hal geplaatst en er werd een plan gemaakt voor een herinrichting van het entreegebied om de publieksvoorzieningen te verbeteren.

In de wisselexpositieruimte van het museum waren in 2015 drie tentoonstellingen te zien. Alle drie waren het eigen producties.

NAAR DE BOEREN! KINDEREVACUATIES TIJDENS DE HONGERWINTER T/M 12 APRIL

Grote eigen productie uit 2014, ontwikkeld in samenwerking met de documentairemakers Bob Entrop en Raoul de Zwart over de ongeveer 40.000 kinderen die tijdens de Hongerwinter naar het platteland zijn geëvacueerd om ze te behoeden voor de hongerdood. De tentoonstelling trok meer bezoekers dan verwacht, onder wie veel mensen die vanuit hun familiegeschiedenis betrokken waren bij het thema.

De tentoonstelling werd na afloop van de expositietermijn in het Verzetsmuseum overbracht naar het Haags Historisch Museum. Het Fries Museum maakte daarnaast met de door Verzetsmuseum Amsterdam aangeleverde vormgeving en inhoud, een aangepaste tentoonstelling, met toegevoegde onderdelen over Friese pleeggezinnen die kinderen uit het Westen in huis namen.

Ook wat betreft actieve publieksparticipatie was het project succesvol. In de periode dat de tentoonstelling in het museum te zien was, bezochten 30.424 unieke bezoekers het website-onderdeel voor Naar de Boeren! en werden er 250 persoonlijke verhalen opgetekend op de verhalenmodule. De digitale tentoonstelling werd een blijvend onderdeel van de website van het museum.

Ook uit het reactieboek blijkt dat betrokkenen blij waren met de aandacht voor het onderbelichte thema:

“Fijn dat dit gebeuren nu uit de vergetelheid is gehaald. Zelf was ik één van de kinderen. Het was traumatisch, maar we overleefden!”

An Sluijzer-Riedijk, nu 81 jaar, 20-3-15

“9-4-2015. Vandaag met mijn vader en dochter bij de tentoonstelling Naar de boeren. Mijn vader was 1 van de kinderen. Vele verhalen kwamen los. Heel emotioneel. Lies Keuter, Koog aan de Zaan.”

Ook vele niet persoonlijk betrokken bezoekers melden in het reactieboek te zijn geraakt: *“grote klasse!!”, “heel indrukwekkend”, “erg mooi ingericht”, “dat het zo erg was wist ik niet en doet beseffen dat wij het heel goed hebben.”*

De tentoonstelling Naar de Boeren! Kinderevacuaties tijdens de Hongerwinter was te zien tot en met 12 april. De tentoonstelling over de ongeveer 40.000 kinderen die tijdens de Hongerwinter naar het platteland zijn geëvacueerd, trok veel bezoekers die vanuit hun familiegeschiedenis betrokken waren bij het thema. Naar de Boeren! werd overgenomen door het Haags Historisch Museum; het Fries Museum in Leeuwarden exposeerde een aangepaste variant.

GEEN NUMMERS MAAR NAMEN. NEDERLANDSE POLITIEKE GEVANGENEN IN CONCENTRATIEKAMP DACHAU 22 APRIL T/M 1 NOVEMBER

De tentoonstelling *Geen nummers maar Namen* was de belangrijkste tentoonstelling van het museum in 2015, waarmee het museum onder de aandacht wilde brengen dat ook verzetsmensen in concentratiekampen hebben gezeten. De tentoonstelling was onderdeel van een omvangrijk project met zestien samenwerkingspartners: Nederlandse en buitenlandse kampcomités, herinneringscentra van voormalige concentratiekampen, drie Nederlandse scholen en Amnesty International Nederland. De externe initiatiefnemer Jos Sinnema was de centrale organisator, ondersteund door oud-bestuurslid van het Verzetsmuseum Aik Meeuse en de museumstaf. Naast de tentoonstelling waren andere projectonderdelen: een educatief onderzoekstraject, een reizende banierententoonstelling, een podiumpresentatie in het kader van Theater na de Dam op 4 mei 2015, een publicatie en een conferentie voor vertegenwoordigers van kampcomités en oorlogs- en verzetsmusea.

Kern van het project was dat 16 leerlingen van het Cartesius Lyceum in Amsterdam, het Baarnsch Lyceum in Baarn en het Emmauscollege in Rotterdam biografieën hebben geschreven over Nederlandse verzetsmensen die, ieder na een tocht langs diverse gevangnissen en kampen, in concentratiekamp Dachau gevangen zaten. De leerlingen werden begeleid door Jos Sinnema en Alex Bakker. De leerlingen deden archiefonderzoek, interviewden de oud-Dachau-gevangene of diens nabestaanden en bezochten verschillende plaatsen waar de gebiografeerde gevangen zat. De voltooide biografieën kregen een plek in het Herinneringsboek in de KZ Gedänkstätte Dachau bij München en waren de basis voor de tentoonstelling en de andere culturele producties van het project.

In de tentoonstelling gaven de verhalen van twaalf oud-Dachau-gevangenen bezoekers een representatieve indruk van de ervaringen van Nederlandse politieke gevangenen en hun leven in de kampen. Voor

De ontvangst van de Koning bij de opening van Geen nummers maar Namen op 22 april, verliep in ontspannen sfeer. De Koning werd rondgeleid door de tentoonstelling, waar jonge biografen bij 'hun' gevangene een toelichting gaven. Er volgde een informeel samenzijn in Verzetmuseum Junior, waar de Koning sprak met makers, projectpartners en oud-Dachau-gevangenen. Hij bleef veel langer in het museum dan gepland.

de tentoonstelling, samengesteld door conservator Karen Tessel met medewerking van de betrokken leerlingen, is met veel succes samen- gewerkt met ruimtelijk vormgever Rogier Martens, grafisch vorm- geefster Christa Jesse, het collectief Studio Zesbaans voor de anima- tion and interaction design, Duinzand museale producties voor de opname van de filmpjes van leerlingen, en met Rob Looman voor de belichting.

De tentoonstelling – in een strakke en sobere stijl – begon met een geanimeerde projectie op een driedimensionale kaart van Europa, die liet zien welke routes de Nederlandse gevangenen aflegden tijdens de verschillende fasen van het concentratiekampstelsel. Vervolgens stonden twaalf vitrines, recht op in het gelid, elk voorzien van een kamp- nummer, zoals gevangenen op een appèlplaats. In de vitrines werd aan de hand van persoonlijke objecten getoond hoe de gevangenen hun waardigheid behielden in een systeem dat was gericht op ontmen- selijking. SDAP-politicus en Parool-medewerker Stuuf Wiardi Beckman stelde in het kamp uit het geheugen een dichtbundeltje samen. Lies Bueninck-Hendrikse wist een fotootje van haar dochtertje Joke bij zich te houden. Op elke vitrine vertellen jongeren in een filmpje op een klein beeldscherm, wat de ontmoeting met de oud-Dachauer of de confron- tatie met hun kampobjecten voor ze heeft betekend.

De twaalf vitrines keken uit op een indrukwekkend digitaal monument voor alle ruim 2.000 Nederlanders die in Dachau gevangen zaten. Elke gevangene heeft daarop een klein blokje. Op het grote vlak met de blokjes zijn verschillende projecties mogelijk. Bezoekers kunnen via het monument op zoek naar de mensen achter de kampnummers. Via de website konden (en kunnen) bezoekers informatie aanvullen. Daaraan bleek meteen een grote behoefte bij de nabestaanden. In de expositie- periode werden ruim 300 aanvullingen op het digitale monument verwerkt.

In het laatste tentoonstellingsdeel - ontwikkeld in samenwerking met Amnesty International - werden drie hedendaagse politieke gevangenen geportretteerd, in dezelfde vitrines als die van de Dachau-gevangenen, alleen in een rode kleur om de urgentie te benadrukken. Tegenover hun vitrines stonden schrijftafels waar de bezoekers brieven konden schrijven aan familieleden van de drie gevangenen. 384 bezoekers schreven zo'n brief.

De tentoonstelling *Geen nummers maar Namen* werd op 22 april 2015 geopend door Koning Willem-Alexander, waarbij hij uitgebreid in gesprek ging met de aanwezige oud-Dachaugevangenen en hun jonge biografen. De Koning en ook de vele bezoekers die volgden, waren onder de indruk.

Een selectie uit de opgetekende reacties:

"Ik heb veel geleerd dat ik nog niet wist over de concentratie kampen.

De verhalen kropen me onder de huid. De overlevingskracht van de gevangenen maakte indruk. Al moest je ook geluk hebben."

"Wow, what a well-done museum. (...) That special exhibit featuring the Dachau prisoners was so excellent, too. Thanks." Beeky Jamieson, Seattle, WA, USA

"Excellent exhibition! So much information! We should not only remember but also work to change injustice today, thank you for the section on Amnesty International!" Jillian Hewczynski, MI, USA

"Goede tentoonstelling. Heel goed om ons via een brief voor amnestie aan het denken te zetten over hier en nu." Trudie

Vitrines, voorzien van kampnummers, recht op in het gelid zoals gevangenen op een appèlplaats in de tentoonstelling. Geen nummers maar Namen. In elke vitrine werd aan de hand van persoonlijke objecten getoond hoe de gevangenen hun waardigheid behielden in een systeem dat was gericht op ontmenselijking. In filmpjes op een klein beeldscherm vertellen de bij het project betrokken jongeren wat de ontmoeting met de oud-Dachauer of de confrontatie met hun kampobjecten voor ze heeft betekend.

1945-1949 Koloniale oorlog Colonial war

Gewenst en ongewenst
Desired and undesired

This exhibition focuses on a different aspect of the colonial war in the Dutch East Indies, the influence of the Dutch military and police services on how the Dutch public perceived the conflict. Images that were published at the time show pictures that were published in newspapers and weeklies, such as *Katholieke Illustratie* (Catholic magazine) and *De Spiegel* (the mirror), which presented millions of readers with a picture of the situation.

Deze tentoonstelling gaat over een onbekend aspect van de koloniale oorlog in Nederlands-Indië: de invloed van de leger- en politievoorlichtingsdiensten op de beeldvorming in de Nederlandse media. Foto's die destijds voor publicatie werden uitgegeven, tonen het 'gewenste beeld' dat te zien was in de Nederlandse kranten en geïllustreerde weekbladen, zoals *Panorama*, *Katholieke Illustratie* en *De Spiegel*. Ze gaven de eigenaren lezers een vertekend beeld.

Beside the desired images that were not shown to the Dutch public, the exhibition also shows images that did not please the censors or that were only shown later in the private albums of the Dutch. These images show that the conflict was far more violent than is generally perceived.

De tentoonstelling werpt een ander licht op de koloniale oorlog en laat de kracht en betekenis van het fotografische en filmische beeld zien. De beeldvorming over de oorlogssituatie op Java en Sumatra is gemiddeld om de publieke opinie te bepalen. Zonder beelden van geweld lijkt er geen sprake van oorlog.

This exhibition casts a different light on the colonial war and shows the power of photography and film. The images show the war on Java and Sumatra in public opinion, without images it seemed to be no war.

De tentoonstelling *Koloniale oorlog 1945-1949. Gewenst en ongewenst beeld* ging over censuur en beeldmanipulatie. Foto's uit geïllustreerde tijdschriften en filmjournaals uit de jaren 1945-1949 lieten zien hoe Nederlandse militairen de Indonesische bevolking zou 'bevrijden' van de 'terreur van een kleine groep opstandelingen'. Tegenover deze misleidende foto's werden in de tentoonstelling de ongewenste foto's getoond die de Nederlanders destijds niet te zien kregen. Hieruit blijkt dat er in werkelijkheid een bloedige oorlog werd gevoerd.

De directeur van het KZ Gedenkstätte Dachau was zeer onder de indruk en besloot de tentoonstelling over te nemen. Waarschijnlijk zal *Geen nummers maar Namen* in 2017 in Duitsland worden geopend.

KOLONIALE OORLOG 1945-1949. GEWENST EN ONGEWENST BEELD VANAF 25 NOVEMBER

Deze tentoonstelling realiseerde het Verzetsmuseum in samenwerking met de fotohistoricus Louis Zweers en het NIOD Instituut voor Oorlogs-Holocaust- en Genocidestudies (Erik Somers en René Kok).

In Nederlands-Indië liep de Tweede Wereldoorlog vloeiend over in de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd. In naoorlogse verdragen erkende Nederland de rechten van volkeren, maar Nederland was niet toe aan afscheid van 'Ons Indië'. Ruim 150.000 militairen vochten tijdens twee 'politieacties'. De Indonesische bevolking zou worden bevrijd van de terreur van een kleine groep opstandelingen. Foto's in geïllustreerde tijdschriften, kranten en filmjournaals bevestigden dit beeld. Maar deze vertekenden de werkelijkheid. Het streven naar onafhankelijkheid werd in Indonesië breed gedragen en er werd een bloedige koloniale oorlog uitgevochten. De tentoonstelling laat zien dat de koloniale oorlog veel gewelddadiger was dan bekend is en geeft inzicht in de methodes van beïnvloeding door beeldgebruik en in de rol van legervoorlichters.

Wegens vertrek van de conservator van het museum, werd Frodo Terpsta van Duinzand producties ingehuurd als projectleider. Met René Kok van het NIOD en bureau Zesbaans droeg hij ook zorg voor de audiovisuele producties. Rogier Martens tekende voor de ruimtelijke vormgeving. Hij koos voor een vorm geïnspireerd op archiefkasten, waarin de door de militaire censuur geweerde foto's zijn ontdekt. Na een korte introductiefilm volgde de tentoonstelling in vier chronologische periodes tegenover elkaar de gewenste beelden uit de geïllustreerde tijdschriften en bioscoopjournaals op een witte achtergrond, en ongewenste beelden, die de Nederlanders niet te zien kregen, op een zwarte achtergrond.

Aparte thema's waren gewijd aan de rol van de Legervoorlichtingsdiensten, de propaganda van de Indonesische Republiek en de tegen geluiden in de Nederlandse pers. Na het thema 'Onze Jongens' over de ervaringen van de Nederlandse soldaten aan de hand van fotoalbums en interviews, sloot de tentoonstelling af met voorbeelden van beeldmanipulatie in hedendaagse oorlogen.

De tentoonstelling werd op 25 november geopend door Joop Hueting, de veteraan die in 1969 voor het eerst op de televisie het stilzwijgen doorbrak en een grote schok teweeg bracht door zijn onthullingen over door de Nederlanders gepleegde oorlogsmisdaden. De tentoonstelling kreeg veel publiciteit en trok direct veel bezoekers.

TENTOONSTELLINGEN BUITEN HET MUSEUM

De tentoonstellingen van het Verzetsmuseum worden vaak overgenomen door collega musea. Bij het project *Geen nummers maar Namen* hoorde een reizende banieren-expositie. In 2015 had het Verzetsmuseum een hoog bereik met de exposities buiten het museum van in totaal 117.187 bezoekers.

NAAR DE BOEREN! KINDEREVACUATIES TIJDENS DE HONGERWINTER

De tentoonstelling werd overgenomen door het Haags Historisch Museum in Den Haag, was daar te zien van 22 april tot en met 25 oktober 2015 en trok er 25.512 bezoekers.

Het Fries Museum in Leeuwarden maakte een aangepaste variant van de tentoonstelling, met extra informatie over de Friese gastgezinnen, getiteld *Hongerkinderen – de opvang in Friesland*. Deze tentoonstelling was te zien vanaf 11 april. Van 11 april tot en met 31 december ontving het Fries Museum 73.461 bezoekers.

De bij de tentoonstelling behorende documentaire *Naar de Boeren!* van projectpartners Bob Entrop en Raoul de Zwart werd in 2015 drie keer vertoond op de lokale TV-zender AT5/RTV Noord-Holland (geschatte

kijkcijfers: 95.000), één keer op TV West (48.000 kijkers) en in diverse bioscopen door het hele land, met daarbij een nagesprek met geportretteerden: Utopia in Zoetermeer (440 kijkers), Chassé Cinema in Breda (50 kijkers), Filmhuis Slieker Film in Leeuwarden (80 kijkers). De documentaire werd voorts vertoond in het Verzetsmuseum, het Bevrijdingsmuseum in Groesbeek, en het Haags Historisch Museum.

GEEN NUMMERS MAAR NAMEN. NEDERLANDSE POLITIEKE GEVANGENEN IN CONCENTRATIEKAMP DACHAU

De banierententoonstelling die ook onderdeel was van het project, was in 2015 te zien in het gemeentehuis te Baarn (28 maart 2015), de Nassaukerk in Amsterdam (11 en 12 april 2015), Nationaal Monument Kamp Amersfoort (14 april t/m 6 mei 2015), de Oosterkerk in Groningen (9 en 10 mei 2015), de Bernulphuskerk in Oosterbeek (23 mei t/m 30 mei 2015) en opnieuw het Nationaal Monument Kamp Amersfoort (1 juni t/m 31 december 2015). Op de diverse locaties werd de tentoonstelling door 18.214 belangstellenden bezocht.

*De banierententoonstelling, ook onderdeel van het project *Geen nummers maar Namen*, werd in 2014 en 2015 door het hele land geëxposeerd. Op de foto oud-Dachaugevangene Ernst Sillem bij de presentatie van de banier met zijn biografie. Rechts zijn twee jonge biografen.*

3

COLLECTIE EN BIBLIOTHEEK

Collectiebeheerder Frits van Suchtelen met een van de 94 aanwinsten voor de collectie uit 2015: een opvallend kleine kampbaret uit concentratiekamp Dachau van de jonge gevangene Jan Post, afkomstig uit de beroemde verzetsfamilie van Johannes en Marinus Post.

ACQUISITIE, ONTSLUITING EN BEHOUD

Het Verzetsmuseum beheert een groeiende collectie authentiek materiaal over dagelijks leven en verzet in Nederland en de Nederlandse koloniën tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het aantal schenkingen lag met 94 in totaal weer iets hoger dan in de voorgaande jaren.

De aanwinsten waren weer zeer uiteenlopend van aard en omvang. Onder de aanwinsten bevond zich een klein archief van Henri Halberstadt, een van de plegers van de aanslag op het bevolkingsregister in Amsterdam; een collectie affiches van de Stadsdrukkerij Amsterdam, de bebloede kleding die de Bredase arts Willem Jan Scheffelaar droeg bij zijn executie, en een zeer uitgebreid archief over de ondergedoken Joodse kinderen in Tienray, bijeengebracht door een van die kinderen, Fred Roodenburg. Het museum verwierf ook nieuwe aanwinsten in het kader van de tentoonstelling *Geen nummers maar Namen*, waaronder de karabijn die Pim Reijntjes na de bevrijding van het kamp kreeg om gevangene SS-ers te bewaken en de kamppet van de zeer jonge gevangene Jan Post uit de beroemde verzetsfamilie van Johannes en Marinus Post.

In samenwerking met de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 en het NIOD werd in 2015 verder gewerkt aan een plan voor gezamenlijke collectie-ontsluiting van alle collecties over de Tweede Wereldoorlog in Nederland, die zal gaan aansluiten op de museale domein-aggregator *DimCoN*, de landelijke infrastructuur Digitaal Erfgoed en het Europese *Europeana*. Het voornemen is om 1.500 voorwerpen uit de collectie van het Verzetsmuseum te fotograferen om ze toe te voegen aan de Beeldbankwo2 waarop nu de fotocollecties van alle belangrijke collectiebeherende instellingen op het gebied van de Tweede Wereldoorlog te zien zijn.

RAADPLEGING EN UITLENING

De collectie van het Verzetsmuseum werd voor diverse onderzoeken geraadpleegd. Er werd collectie in bruikleen gegeven aan onder meer het Bussemaker Museum in Borne, het Stadsarchief in Amsterdam, de gemeente Medemblik en aan enkele omroepen en filmproducenten. De foto's van het Verzetsmuseum zijn sinds 2009 online raadpleegbaar via www.beeldbankwo2.nl. Via de beeldbank werden in 2015 89 foto's van het Verzetsmuseum besteld, waarvan er uiteindelijk 38 zijn opgenomen in publicaties, tentoonstellingen en documentaires.

In de kleine, gespecialiseerde, door vrijwilligers bemande bibliotheek, werden 56 onderzoekers ontvangen, aanzienlijk meer dan in de voorgaande jaren. Voorts werden er door de bibliotheek-medewerkers, zoals de voorgaande jaren, ongeveer 250 per e-mail of telefoon ontvangen informatieverzoeken afgehandeld.

4 EDUCATIE

Het Verzetsmuseum ontving in 2015 een record van 20.191 bezoekers in schoolverband. Uit een enquête onder docenten bleek de waardering voor de educatieve programma's zeer hoog. Het museum ontvangt naast groepen uit het reguliere onderwijs ook bijvoorbeeld slechthorenden en inburgeraars. Op de foto poseert een groep inburgeraars in het museumdeel over de bevrijding.

Het Verzetsmuseum heeft een vast aanbod van educatieve programma's voor uiteenlopende schoolgroepen die leerlingen informeren over de meest ingrijpende periode uit de recente geschiedenis, én die de leerlingen aanzetten tot alertheid ten opzichte van intolerantie en ondemocratische tendensen.

GROEPSBEZOEK

In 2015 ontving het museum 20.191 bezoekers in schoolverband en realiseerde een forse groei van 14% ten opzichte van de 17.582 educatieve bezoekers in het jaar ervoor. De verhoudingen van de verschillende schooltypen waren ten opzichte van 2014 niet ingrijpend veranderd: 28% kwam uit het basis onderwijs, 57% uit het voortgezet onderwijs, 14% uit het buitenland en 1% was inburgeraar.

Van de basisschoolleerlingen die het museum bezochten waren er 32% afkomstig uit Amsterdam, 57% uit de rest van Noord-Holland en 11% uit de rest van Nederland. Van de leerlingen van het voortgezet onderwijs waren er 11% afkomstig uit Amsterdam, 41% uit de rest van Noord-Holland, 29% uit de rest van Nederland en 19% uit het buitenland. De buitenlandse groepen waren afkomstig uit de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk en België. Voor Duits- en Engelstalige groepen biedt het museum rondleidingen; anderstalige groepen maken gebruik van een audiotour.

Het museum heeft vanuit inhoud en achtergrond een specifieke missie gericht op het stimuleren van tolerantie tussen bevolkingsgroepen. Ook wil het museum kennis overdragen om misvattingen te bestrijden die voortkomen uit het conflict in het Midden-Oosten. Het museum streeft er daarom naar om 'zwarte scholen' te bereiken. Naar Verzetsmuseum Junior komen relatief veel 'zwarte scholen' en de islamitische basisschool As-Siddiq behoort tot de vaste bezoekers van het museum.

De meeste scholieren (57%) kregen een rondleiding of voerden een onderzoeksopdracht uit in de vaste opstelling over Nederland in de

Tweede Wereldoorlog; 19% (3.819 leerlingen) maakte een begeleide buurtwandeling, en 24% (4.908) werd ontvangen in Verzetsmuseum Junior. Het museum kon in Verzetsmuseum Junior iets minder schoolgroepen ontvangen dan verwacht, door het grote succes bij individuele bezoekers waardoor geen groepen konden worden geboekt tijdens de schoolvakanties. Doordat het museum veel drukker is geworden, is ook de groepsmaat van de schoolgroepen die gelijktijdig het museum kunnen bezoeken verkleind.

In 2015 is de waardering van de educatieve programma's onderzocht. Alle scholen ontvingen een enquête met vragen over onder meer de introductiefilm, de schriftelijke opdracht, de begeleiding, de website. Vanuit 105 scholen werd de enquête ingevuld. De resultaten waren bijzonder positief. Het educatief programma in Verzetsmuseum Junior krijgt van de docenten gemiddeld een 8,9. De programma's voor de vaste tentoonstelling *Nederland in de Tweede Wereldoorlog* krijgen gemiddeld een 8,3. De enquêtes leverden enkele nuttige aandachtspunten ter verbetering op. Als vervolg daarop werd onder meer de introductie op de onderzoeksopdracht ingekort.

MUSEUMDOCENTEN

Het Verzetsmuseum had de afgelopen jaren een team van inmiddels bijna vijftig vrijwillige, goed geschoolde, museumdocenten. Het is een gemêleerde groep met onder meer gepensioneerden en studenten. Werving, scholing en bijscholing van de museumdocenten vergt de voortdurende aandacht van de educatieve dienst. In 2015 werden vijf nieuwe museumdocenten opgeleid. De samenwerking met de PABO-opleiding van de Hogeschool van Amsterdam werd voortgezet. In het kader van hun maatschappelijke stage werkten in 2015 vier PABO-stagiairs mee aan de begeleiding van schoolgroepen.

Ondanks personele problemen bij de educatieve dienst (waarover meer in Hoofdstuk 7) kon de groei van het groepsbezoek worden onderhouden. Wel bleek in de loop van het jaar dat het moeilijk wordt het team

van vrijwillige museumdocenten op peil te houden. Dit komt deels door verhoging van de pensioenleeftijd, deels doordat er meer mogelijkheden zijn gekomen om bij collega musea betaald groepen te begeleiden. Er werd door een reeks functioneringsgesprekken extra geïnvesteerd in de museumdocenten.

SPECIALE EDUCatieve ACTIVITEITEN, SAMENWERKING EN PROMOTIE

Vanaf 2007 heeft het Verzetsmuseum in het kader van het museale samenwerkingsverband in Amsterdam *Stad en Taal*, een programma voor inburgeraars. In 2015 werden er 106 cursisten ontvangen. Er werd deelgenomen aan het Stad en Taaloverleg van de deelnemende musea en meegewerkt aan een publicatie over 10 jaar Stad en Taal die in 2016 zal verschijnen.

Bij de wisseltentoonstellingen waren in 2015 geen uitgebreide educatieve programma's ontwikkeld. Er waren wel enkele specifieke educatieve ontvangsten. Zo was er op zondag 11 oktober een bijeenkomst van ruim twintig internationale studentengroepen van Amnesty International, met een programma rondom de tentoonstelling *Geen nummers maar Namen*.

Het Verzetsmuseum nam ook in 2015 weer deel aan diverse collectieve initiatieven. In het kader van de gezamenlijke Holocaust Memorial Day werd in de week van 27 januari met alle schoolgroepen stilgestaan bij de bevrijding van kamp Auschwitz, de holocaust, en de herdenking van de slachtoffers. Het museum was in 2015 weer een van de veertien kerninstellingen die deelnamen aan het Cultuurbus/boot-project van Mocca, dat gratis bus- en bootvervoer naar de culturele instellingen biedt aan de Amsterdamse basisscholen.

Voor het gezinspubliek organiseerde de educatieve dienst activiteiten tijdens de schoolvakanties. In de Herfstvakantie konden kinderen Jan Slomp, een van de hoofdpersonen in Verzetmuseum Junior, ontmoeten en vragen stellen.

Voor het gezinspubliek organiseerde de educatieve dienst activiteiten tijdens de schoolvakanties. In de Herfstvakantie konden kinderen Jan, een van de hoofdpersonen in Verzetmuseum Junior ontmoeten en vragen stellen. In de Kerstvakantie was er op vier middagen een museumdocent als 'assistent conservator' aanwezig met een koffertje met authentieke voorwerpen, die de kinderen konden vasthouden en aanraken en waarbij aanvullende verhalen werden verteld. In alle vakanties zijn in de drukste uren museumdocenten aanwezig om de bezoekers wegwijs te maken en een spreiding over de verschillende ruimtes te bevorderen.

De educatieve afdeling van het museum was in 2015 ook betrokken bij educatieve programma's voor gebruik op scholen. Aan de hand van het lespakket *Verzet je!* gaven, gecoördineerd vanuit het Verzetmuseum, Duitse vrijwilligers van de *Aktion Sühnezeichen Friedensdienste* (ASF) in mei les aan basisscholen in het hele land. In samenwerking met de Stichting Taalvorming werd een aanbod voor scholen ontwikkeld ter voorbereiding op en verwerking van een bezoek aan Verzetmuseum Junior.

Een bijzondere vorm van outreach werd gerealiseerd dankzij de Stichting Het Solidariteitsfonds. De Stichting kocht 900 exemplaren van het boek *Verhalen uit Verzetmuseum Junior* voor gebruik op 33 basisscholen door heel Nederland. Ook initieerde de Stichting het gebruik van het boek via Woonzorgconcern IJsselheem in Kampen, een koepel van zorgcentra in Overijssel. Het lokale dagblad De Stentor besteedde uitgebreid aandacht aan het gebruik van het boek op de Zwijssenschool en in verpleeghuis Myosotis in Kampen.

Ook vanuit het museum zelf werd in 2015 de stap naar de verzorgingshuizen gezet. In samenwerking met Cordaan startte het project *Verzetmuseum op de thee*. Twee museumdocenten bezochten als pilot het Amsterdamse woonzorgcentrum d'Oude Raai met een koffer met authentieke objecten uit de Tweede Wereldoorlog. Twaalf ouderen spraken ruim een uur geanimeerd over hun ervaringen in de oorlog aan

de hand van voorwerpen, documenten en liedjes. Een van de deelnemers zei na afloop: "Ik heb er hier nooit over kunnen spreken en ben heel blij dat ik dat nu eindelijk heb kunnen doen". Na een positieve evaluatie met de betrokkenen van Cordaan werd besloten om de activiteit in 2016 aan te bieden aan meerdere verzorgingstehuizen.

Een jonge bezoeker met bomscherven. In de Kerstvakantie was er op vier middagen een museumdocent als 'assistent conservator' aanwezig met een koffertje met authentieke voorwerpen, die de kinderen konden vasthouden en aanraken.

5 EVENEMENTEN

Van februari tot en met mei organiseerde het museum weer een maandelijkse bijeenkomst onder de titel Helden en Schurken. Op 21 mei sprak presentatrice Clairy Polak over contacten met Engeland met verzetsmensen Herbert von Saher en Joke Folmer.

LEZINGEN, DISCUSSIES, FILMVERTONINGEN

Het Verzetsmuseum organiseert jaarlijks lezingen en debatten met vaste samenwerkingspartners om het thema van het museum te relateren aan de nieuwste historisch-wetenschappelijke ontwikkelingen of aan de politieke actualiteit.

BIJENKOMSTENSERIE HELDEN EN SCHURKEN

Van februari tot en met mei organiseerde het museum weer een maandelijkse bijeenkomst onder de titel *Helden en Schurken*, samen met het NIOD, het *Historisch Nieuwsblad* en NTR/VPRO/Geschiedenis24. Alle bijeenkomsten werden goed bezocht.

- 26 februari ging de bijeenkomst, getiteld *Overleg met de vijand* over onder meer de heimelijke steun van de bezetter aan de evacuatie van kinderen tijdens de Hongerwinter. Verzetsmuseumdirecteur Liesbeth van der Horst ging hierover in gesprek met de historici Peter Romijn, Hein Klemann en Ingrid de Zwarte.
- 26 maart sprak hoofdredacteur van het Historisch Nieuwsblad Frans Smits met drie schrijvers van hun familieverhalen over de Tweede Wereldoorlog: Luc Kooijmans, Rosita Steenbeek en Alexander Munninghoff.
- Op 30 april sprak NTR-presenator Joost Karhof over het leven in kamp Vught en kamp Westerbork met Marieke Meeuwenoord en Eva Moraal, die hierop promoveerden.
- 21 mei sprak presentatrice Clairy Polak over contacten met Engeland met verzetsmensen Herbert von Saher, werkzaam voor Bureau Bijzondere Opdrachten in Londen, en Joke Folmer, die via een ontsnappingsroute 300 Engelandvaarders over de grens hielp. Wegens een te zwakke gezondheid vielen Engelandvaarders Ellis Brandon en Ton Herbrink uit.

ANTON DE KOM-LEZING

De Anton de Komlezing wordt jaarlijks georganiseerd in samenwerking met dagblad Trouw en met de Anne Frank Stichting als stille partner.

Op donderdag 22 oktober hield oud-minister prof. dr. Ernst Hirsch Ballin de achtste Anton de Komlezing onder de titel *Menselijke waardigheid: cultureel verschillend en toch universeel*.

Hirsch Ballin, hoogleraar rechten van de mens aan de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar Nederlands en Europees constitutioneel recht aan de Universiteit van Tilburg, verkende het spanningsveld tussen de universele erkenning van de rechten van de mens enerzijds en culturele, economische en religieuze verscheidenheid anderzijds. Journaliste en presentatrice Noraly Beyer trad op als co-referent. De hoofdredacteur van dagblad *Trouw*, Cees van der Laan, modereerde de bijeenkomst. Met 175 bezoekers was de lezing uitverkocht.

SOBIBOR-BIJENKOMT

Op 14 oktober, de datum van de herdenking van de opstand in het vernietigingskamp Sobibor in 1943, organiseerde de Stichting Sobibor en Verzetsmuseum Amsterdam voor de tiende keer een bijeenkomst, dit jaar getiteld *Archeologie van de Holocaust*.

Na de opstand werd kamp Sobibor, waar ruim 34.000 Joden uit Nederland werden vermoord, door de nazi's met de grond gelijk gemaakt. De administratie werd vernietigd. Alle sporen moesten verdwijnen. Er waren maar weinig overlevenden die konden getuigen. Maar de sporen in de grond bleven behouden. Archeologisch onderzoek biedt de laatste jaren waardevolle informatie. Hoofdsprekers waren Rob van der Laarse, hoogleraar Erfgoed van de Oorlog en Ivar Schute die als archeoloog opgravingen deed in Sobibor en andere concentratie- en vernietigingskampen. Gespreks- en discussieleider was de Amsterdamse stads-archeoloog Jerzy Gawronski.

PROGRAMMA'S RONDOM WISSELTENTONSTELLINGEN

NAAR DE BOEREN!

KINDEREVACUATIES TIJDENS DE HONGERWINTER

De in samenhang met de tentoonstelling gemaakte, gelijknamige documentaire werd voor bezoekers in het museum vertoond op 25 januari, 8 en 21 februari, 14 en 29 maart en 11 april, en, zoals al vermeld, in bioscopen door het hele land.

GEEN NUMMERS MAAR NAMEN. NEDERLANDSE POLITIEKE GEVANGENEN IN KAMP DACHAU

Rondom de tentoonstelling werden tal van activiteiten georganiseerd, ook buiten het museum. De al genoemde banieren-tentoonstelling werd door het hele land geëxposeerd, gepaard met presentaties door bij het project betrokken scholieren, waarbij ook projectleider Jos Sinnema en soms conservator Karel Tessel aanwezig waren.

Andere activiteiten waren:

- Het openingsprogramma op 22 april, onder leiding van Bert-Jan Cune, nieuwslezer van Radio 538. Op het podium was voor de gelegenheid een monument geplaatst gemaakt door Maarten Baas ter ere van Chinese mensenrechtenactivist Liu Xiaobo, wiens vrouw Liu Xia in de tentoonstelling werd geportretteerd. Na een introductie door de samensteller van de tentoonstelling, conservator Karen Tessel, interviewde Cune de Dachau-overlevende Willemijn van Gurp en haar jonge biografen Jelle Braaksma en Job Bruin. Zangeres Leoni Jansen (betrokken bij de theateervoorstelling *Geen nummers maar Namen*), zong twee liederen. Hierna verrichtte de Koning de openingshandeling door samen met Jelle Braaksma en Job Bruin de namen van de geportretteerde Dachau-gevangenen bij hun kampnummers toe te voegen op een tentoonstellingsaffiche. De Koning werd daarna rondgeleid door de tentoonstelling, waar jonge biografen bij 'hun' gevangene een toelichting gaven. Hij bleef er veel langer dan gepland. Er volgde een informeel samenzijn in Verzetsmuseum Junior, waar de

Op donderdag 22 oktober hield oud-minister prof. dr. Ernst Hirsch Ballin de achtste Anton de Komlezing onder de titel Menselijke waardigheid: cultureel verschillend en toch universeel. Hirsch Ballin verkende het spanningsveld tussen de universele erkenning van de rechten van de mens enerzijds en culturele, economische en religieuze verscheidenheid anderzijds. Journaliste en presentatrice Noralý Beyer trad op als co-referent.

Koning sprak met makers, projectpartners en oud-Dachau-gevangenen.

- Op vrijdag 24 april volgde een avondopenstelling voor de vele belangstellenden die niet bij de opening aanwezig konden zijn. Daarbij werd het boek bij de tentoonstelling gepresenteerd. Schrijver Jos Sinnema bood het eerste exemplaar aan directeur Liesbeth van der Horst aan, die de tekst had geredigeerd. Het boek bevatte, naast door leerlingen geschreven biografieën, een hoofdstuk over het educatieve onderzoekstraject en een deel over de geschiedenis van het kamp, die nog niet eerder zo uitgebreid te boek is gesteld.
- Ook op 24 april sprak de conservator over de tentoonstelling bij de Dachau-lezing van het Nederlands Dachau Comité en de Wiardi Beckman Stichting in de Rode Hoed.
- Op 4 mei werd in Theater Bellevue in Amsterdam in het kader van het jaarlijkse stadswijde evenement Theater na de Dam, de voorstelling *Geen nummers maar Namen* gegeven. Het programma was gemaakt door elf bij het project betrokken jongeren onder leiding van Leoni Jansen, met medewerking van regisseur Jan-Eric Hulsman, Leon van der Zande als presentator en Nina June en Rutger Martens voor de muzikale begeleiding. De voorstelling, een combinatie van filmbeelden, liederen en gesprekken, was al ruim van te voren uitverkocht; alle 240 stoelen waren bezet.
- Op 5 mei organiseerden de medewerkers van de Museumnacht in en met het Verzetmuseum een Vrijheidsbrunch, met een programma over verzet en een toelichting door de conservator op de tentoonstelling *Geen nummers maar Namen*.
- Op 21 mei 2015 werd het project gepresenteerd tijdens het Generatiediner in Den Haag, onderdeel van de internationale conferentie Long Live Arts, over de vraag hoe ouderen met kunst- en cultuurprojecten kunnen worden geactiveerd. Oud-Dachauer Willemijn van Gulp, haar biografen en Jos Sinnema werden geïnterviewd en er werden twee filmpjes uit de tentoonstelling vertoond.

- Op 24 mei organiseerde projectpartner Amnesty International in het museum een bijeenkomst rondom Ensaf Haider, de vrouw van Raif Badawi aan wie een vitrine is gewijd. Presentatie was in handen van opiniemaakster Hassnae Bouazza; zangeres Rita Zipora trad op. Conservator Karen Tessel gaf een presentatie over de tentoonstelling. Er waren ongeveer 200 bezoekers, die zeer onder de indruk waren.
- Op 16 september werd er in het museum een conferentie gewijd aan het project, met 77 deelnemers afkomstig van musea, mensenrechtenorganisaties, kampcomités en het onderwijs. De bijeenkomst, onder leiding van Aik Meeuse, ging over de resultaten van de educatieve methodiek en de samenwerking van zestien organisaties. Er waren toelichtingen van en gesprekken met de projectleiders, betrokken leerlingen, oud-Dachau-gevangenen en leerkrachten, gevolgd door een panelgesprek met diverse projectpartners en het Nationaal Comité 4 en 5 mei dat het project subsidieerde, en een discussie.
- Op 19 september stond tenslotte de jaarlijkse Vriendendag in het teken van *Geen nummers maar Namen*.

KOLONIALE OORLOG 1945-1949. GEWENST EN ONGEWENST BEELD

Het openingsprogramma op 25 november had zoals vermeld veteraan en emeritus-hoogleraar Prof. Joop Hueting als hoofdgast. De samenstellers gaven een toelichting en acteur en fotograaf Thom Hoffman reflecteerde op de tentoonstelling. Hoffman onderzoekt als 'Cultural Professor 2015' aan de TU Delft de rol van fotografie op het koloniale denken en handelen. Het eerste exemplaar van het boek bij de tentoonstelling, werd door de samenstellers en schrijvers, Louis Zweers, Erik Somers en Rene Kok, aangeboden aan Hueting.

Bij de tentoonstelling werd een uitgebreid nevenprogramma georganiseerd, dat grotendeels plaatsvindt in 2016. In 2015 werd op 29 november en op 20 december een compilatie van twee uur vertoond uit de documentaire *Indonesia Merdeka* van Rudolf Kiers (1976).

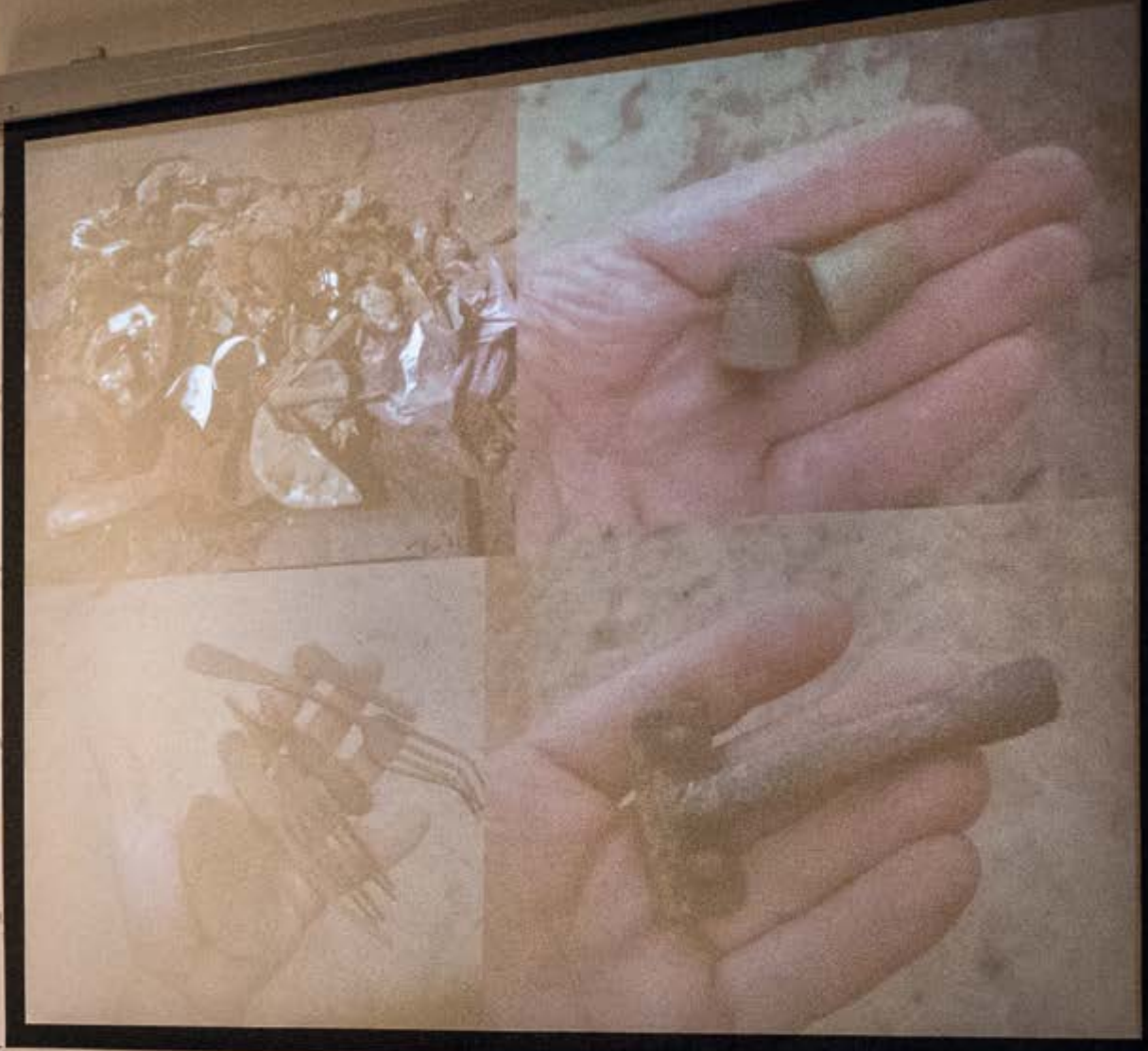

Tijdens het openingprogramma van de tentoonstelling Koloniale oorlog 1945-1949 werd ook het gelijknamige boek gepresenteerd. De samenstellers Louis Zweers, Erik Somers en René Kok overhandigden het eerste exemplaar aan veteraan Joop Hueting, die in 1969 voor het eerst op de televisie het stilzwijgen doorbrak en een grote schok teweeg bracht door zijn onthullingen over door de Nederlanders gepleegde oorlogsmisdaden.

EENMALIGE BIJENKOMSTEN EN EVENEMENTEN VAN DERDEN

Het museum organiseerde voorts eenmalige bijeenkomsten met wisselende partners. Ook werd de gehoorzaal beschikbaar gesteld of voor beperkt tarief verhuurd voor bijeenkomsten van derden over aan het museum gelieerde onderwerpen, waarbij ook het museum kon worden bezocht.

- 1 maart organiseerde het Joods Maatschappelijk Werk een bijeenkomst rondom de documentaire film *Verlies niet de moed* van Hella de Jonge.
- 1 mei organiseerde het museum samen met auteur Hans Schippers en Uitgeverij Verloren de presentatie van het boek *De Westerweelgroep en de Palestijnapioniers. Non-conformistisch verzet in de tweede wereldoorlog*. NIOD-directeur Marjan Schwegman besprak het boek. Het eerste exemplaar werd aangeboden aan Philip Rümke, die tijdens de oorlog actief was voor de Westerweelgroep.

Op 14 oktober, de datum van de herdenking van de opstand in het vernietigingskamp Sobibor in 1943, organiseerde de Stichting Sobibor en Verzetmuseum Amsterdam voor de tiende keer een bijeenkomst, dit jaar getiteld Archeologie van de Holocaust. Na de opstand werd het kamp door de nazi's met de grond gelijk gemaakt. Archeologisch onderzoek biedt de laatste jaren waardevolle informatie over het kamp. Op de foto is archeoloog Ivar Schute aan het woord.

- 3 mei waren Hella en Freek de Jonge te gast in het museum. Hella's documentaire *Verlies niet de moed* werd vertoond, gevolgd door een nabespreking en muziek door Freek, die zong en zichzelf begeleidde op gitaar en piano. Het was een zeer ontroerende bijeenkomst.
- 4 mei vanaf 14.00 uur organiseerde het Joods Maatschappelijk Werk een herdenking met koorzang in het museum.
- 17 juni organiseerde IJsterk een Plantage-ouderenmiddag in het Verzetsmuseum.
- 15 november hield Parool-journaliste Hanneloes Pen een lezing in het museum naar aanleiding van haar boek over de bijzondere geschiedenis van de Joodse onderduikbaby Marion Swaab.
- 9 en 10 december organiseerde het ASKV/Steunpunt Vluchtelingen weer de Nacht van de vervanging in het Verzetsmuseum. Bekende Nederlanders nemen één nacht een vluchteling in huis op en dineren en ontbijten samen met deze vluchteling in het Verzetsmuseum.
- 22 december organiseerde de Corts Foundation, gericht op behoud van erfgoed op het terrein van de Tweede Wereldoorlog en Aziatisch-Europese betrekkingen, een bijeenkomst in het museum met een bezoek aan de tentoonstelling *Koloniale Oorlog 1945-1949*.

COLLECTIEVE EVENEMENTEN

Zoals in voorgaande jaren nam het Verzetsmuseum ook in 2015 weer deel aan diverse collectieve evenementen:

- Internationale *Holocaust Memorial Day*: met de Anne Frank Stichting en Humanity in Action organiseerde het museum op 25 januari een bijeenkomst over de ontvangst van overlevenden van de oorlog bij terugkomst in Nederland en de ontvangst van vluchtelingen in het tegenwoordige Nederland. Dienne Hondius (Vrije Universiteit) sprak over antisemitisme in Nederland na de oorlog, Nawal Mustafa over haar eigen ervaringen als Somalische vluchteling in Nederland.
- Tijdens het *Nationale Museumweekend* op 18 en 19 april werd Verzetsmuseum Junior onder de aandacht gebracht, en kregen alle kinderen gratis toegang.

- Ter gelegenheid van 4 en 5 mei werd de traditionele gratis avondopenstelling op 4 mei dit jaar voorzien van een optreden in het kader van Theater na de Dam. De zangeressen Mirjam van Dam, Monique de Adelhart Toorop en Jetta Starreveld brachten een compilatie van hun voorstelling *Door de nacht klinkt een lied*. De belangstelling was zo overweldigend dat niet iedereen toegang kon worden geboden. Op 5 mei volgde een eveneens uitverkochte Vrijheidsbrunch over persvrijheid, censuur en verzet, met bijdragen van onder meer Vera Mulder (De Correspondent), Frits van Exter (Vrij Nederland) en een introductie op de tentoonstelling *Geen nummers maar Namen*.
- Aan de *Uitmarkt* op 29 en 30 augustus nam het museum weer deel met een gezamenlijke presentatie op het Museumplein van het samenwerkingsverband de *Plantage: het Plantageterras*. Daarnaast had het museum een stand over de tentoonstelling *Geen nummers maar Namen*, die beschikbaar was gesteld door subsidiegever Stichting Doen. Deze stand werd bemand met projectpartner Amnesty International, die er honderden handtekeningen verzamelde voor de vrijlating van een Iraanse politieke gevangene.
- In het kader van de *Maand van de Geschiedenis* in oktober werden diverse activiteiten onder de aandacht gebracht. In de bijbehorende *Museumkidsweek* konden kinderen op 21 en 28 oktober in Verzetsmuseum Junior de echte hoofdpersoon Jan ontmoeten.
- Opnieuw nam het museum in samenwerking met de Anne Frank Stichting en het Joods Historisch Museum deel aan de *MuseumJeugdUniversiteit*. Op 11 oktober gaf hoofd educatie Gerard Mensink twee kindercolleges met als titel *Hoe maak je een kindermuseum?*
- Van 13 t/m 16 oktober vond in Amsterdam de *Hands On!-international Children in Museums-conference* plaats. Verzetsmuseum Junior werd vermeld in de openingspeech en op 14 oktober door een aantal deelnemers bezocht.

Singer-songwriter Lucky Fonz III bracht tijdens de Museumnacht op 7 november een programma speciaal voor het Verzetsmuseum over verzet, protest en vrijheid.

- De Amsterdamse *Museumnacht* op zaterdag 7 november had als titel "The swinging sounds of freedom". Er waren optredens van de dames van *Door de nacht klinkt een lied* en van singer-songwriter Lucky Fonz III en er was een workshop Lindyhop, de jazzdance die door de Canadese bevrijders in Nederland werd geïntroduceerd. De bezoekers konden zich als The Andrew Sisters laten fotograferen; voor de deur trok een Canadese jeep de aandacht. Het was een zeer geslaagde nacht met 2.289 bezoekers.

6

PUBLIEK, MARKETING EN PR

Op 5 mei organiseerden de medewerkers van de Museumnacht in en met het Verzetmuseum een Vrijheidsbrunch, over persvrijheid, censuur en verzet, met bijdragen van onder meer Vera Mulder (De Correspondent), Frits van Exter (Vrij Nederland) en een introductie op de tentoonstelling Geen nummers maar Namen.

11. Alle
moeten omni-
gelaten.
De binnenlandse
macht en de geallieerde
belast met toezicht of uit-
bering op of van deze bepalin-
worden erkend.
Bernhard
sterdam.

ter en Chocolade voor de Amste
lgende week reeds
a distributie
milieer
mede
met de
vel
de
ae
De ver-
vor
VERZETSMUS
De
brun
GERESERVEERD

BEZOEKERS

De bezoekersaantallen zijn in 2015 voor het tweede jaar op rij heel hard gegroeid – veel harder dan de gemiddelde groei van de Amsterdamse musea. In 2014 groeide het aantal met 40% tot 87.106 bezoekers. In 2015 was de groei 15% en kwam de eindstand op 100.375 bezoekers, waarbij de magische grens van de 100.000 bezoekers voor het eerst werd overschreden.

Het museum houdt maandelijks gedurende een week een enquête onder de individuele bezoekers. In combinatie met de verschillende categorieën bezoekers die het kassasysteem registreert, heeft het museum een goed beeld van het profiel van de bezoekers en van de trends en ontwikkelingen in de samenstelling van de bezoekers.

In de herkomst van de bezoekers zijn sinds vele jaren slechts kleine fluctuaties waarneembaar. Het percentage Nederlandse bezoekers is door de toename van het familiebezoek voor Verzetsmuseum Junior licht gestegen en lag in 2015 op 34% van de individuele bezoekers, waarvan 13% uit Amsterdam en 21% uit de rest van Nederland. De overige 66% van de individuele bezoekers kwam uit het buitenland, waarvan 46% uit Engelstalige landen (Groot-Brittannië, Ierland, Canada, Australië, Nieuw Zeeland, Verenigde Staten), 15% uit de rest van West-Europa en 5% uit de rest van de wereld. Slecht 10% van de bezoekers heeft het museum al eens eerder bezocht.

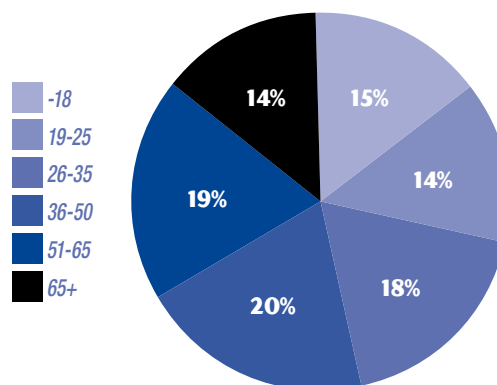
Van de 20.085 bezoekers in schoolverband kwam in 2015 17% uit Amsterdam, 69% uit de rest van Nederland en 14% uit het buitenland. Wat betreft de verdeling naar leeftijd is sinds de opening van Verzetsmuseum Junior het aantal bezoekers onder de 18 jaar bijna verdubbeld van 8% in 2012 tot 15% in 2015. Het museum wordt door bezoekers van alle leeftijden bezocht, met een lichte voorsprong voor de leeftijdsgroep tussen 36 en 65 jaar.

Het museum ontving in 2015 meer volbetalende bezoekers dan verwacht. Maar ook de Museumkaart bleef belangrijk voor het Verzetsmuseum; het aantal gebruikers steeg licht tot 26%. Het aantal bezoekers met een I Amsterdam Card lag met 8% van het totaal nog steeds relatief laag. Vanaf 1 oktober 2015 biedt het museum ook gratis toegang aan houders van een Stadpas, met een toename van het aantal Stadspas-bezoekers tot gevolg.

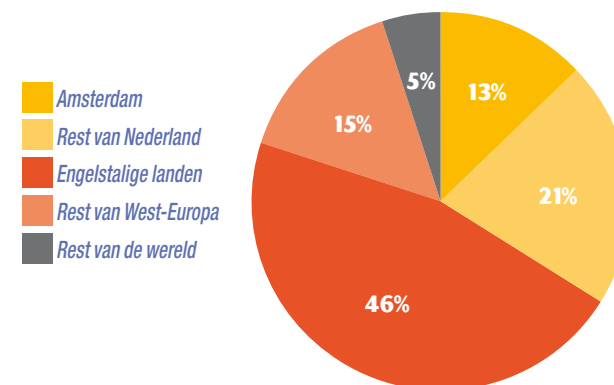
BEZOEKERSAANTALLEN 2015

Individuele bezoekers	76.669
Groepsbezoek volwassenen en bezoekers evenementen	3.515
Groepsbezoek basisonderwijs	5.817
Groepsbezoek voortgezet onderwijs	11.433
Groepsbezoek buitenland/inburgeraars	2.941
Totaal	100.375

Leeftijden bezoekers 2015

Herkomst bezoekers 2015

AUDIOTOURS

Het toegenomen aantal buitenlandse bezoekers vertaalde zich ook in een sterk toegenomen gebruik van de audiotours via podcatchers die het museum kosteloos aan de bezoekers beschikbaar stelt. Aan het begin van het jaar werd het Portugees als nieuwe taal toegevoegd. In 2015 werden de tours 43.189 keer uitgeleend, ten opzichte van 28.675 in het jaar ervoor. De tours in het Engels werden 31.061 keer uitgeleend, Nederlands 3.112 keer, Duits 2.606 keer, Spaans 2.527 keer, Frans 2.468, Italiaans 772 en Portugees 550 keer.

Om aan de toenemende vraag te kunnen blijven voldoen, werden veertig nieuwe podcatchers geïnstalleerd. Verzetsmuseum Junior is voor Engelstalige bezoekers toegankelijk gemaakt met de audiotour. De vier kinderstemmen zijn in het Engels te horen en de Nederlandstalige tekstborden zijn te beluisteren in een volwassen voice-over. Dit onderdeel van de audiotour werd ongeveer 4.000 keer gebruikt.

Met extra budget werd Verzetmuseum Junior in de schoolvakanties onder de aandacht gebracht onder meer door een affichecampagne. Na de uitroeping tot het beste Kidsproof-museum van Nederland, werd het kidsproof-logo op de affiches toegevoegd. Mede dankzij het succes van Verzetmuseum Junior werd in 2015 de magische grens van de 100.000 bezoekers gepasseerd.

0800 - 024 24 10
0800 - 024 24 10

er vallen granaatscherven in onze daagtoot

Kidsproof

BESTE KINDERMUSEUM VAN NEDERLAND

VERZETMUSEUM THE DUTCH RESISTANCE MUSEUM Junior

www.verzetmuseum.org

MARKETING EN PR

In 2015 reserveerde het museum opnieuw extra budget om Verzetsmuseum Junior in de schoolvakanties onder de aandacht te blijven brengen. De affichecampagne werd voortgezet, er waren diverse lezersaanbiedingen, en promotiefilmpjes in de RTL4-programma's Lekker weg en Het land. Na de uitroeping tot het beste Kidsproofmuseum van Nederland op 27 mei, werd het kidsproof-logo op de affiches toegevoegd. Verzetsmuseum Junior werd tot beste museum uitgeroepen omdat het de hoogste cijfers had gekregen van de Museuminspecteurs op de Museumkids-website van de Nederlandse Museumvereniging. Het leverde onder meer lange reportages op in het Jeugdjournaal, op RTV Utrecht en in Trouw, en vele 'likes' en felicitaties op Facebook.

Het Verzetsmuseum was eind 2014, mede vanwege het vernieuwde Verzetsmuseum Junior, genomineerd voor twee internationale museumprizen: de European Museum of the Year Award en de Micheletti Award. De European Museum of the Year Award werd op 16 mei in Glasgow uitgereikt aan het Rijksmuseum. In de Nederlandse pers werd vaak vermeld dat ook Verzetsmuseum Amsterdam tot de genomineerden behoorde.

Ook de wisseltentoonstellingen kregen goede publiciteit.

Naar de Boeren! kreeg in januari aandacht tijdens het Amsterdam Symposium of Food van de Universiteit van Amsterdam en het NOS-herdenkingsprogramma '70 jaar Hongerwinter'. Hier rondom werden kortingsacties georganiseerd, en een folder-, affiche- en radio-campagne uitgezet. Er werd voor dit thema met succes publiciteit gezocht in de media voor ouderen, zoals het televisieprogramma Tijd voor Max en Vijftig+ in de kijker-magazine. Ook in het Noorden, waar de meeste geëvacueerde kinderen werden opgevangen was er betaalde en onbetaalde publicitaire aandacht via Omroep Fryslân, Dagblad van het Noorden, de Leeuwarder Courant en het Friesch Dagblad. Voor de

historisch geïnteresseerden verschenen er artikelen in onder meer G-geschiedenis, Ons Amsterdam en Historiek.

De Koninklijke opening van *Geen nummers maar Namen* kreeg uitgebreid aandacht in de televisiejournals van RTL4-nieuws en AT5, en in heel veel radiorubrieken. Op 4 mei en 5 mei lieten RTV NH en RTL 5 het tentoonstellingsfilmpje zien van Dachau-gevangene Jan van Kuik en zijn biograaf Gijs Berendse. De schrijvende pers besteedde in de dagen na de opening aandacht aan de tentoonstelling aan de hand van interviews met de jongeren en overlevenden. Ook vakbladen, het blad KLEIO voor geschiedenisdocenten en het museumvakblad Museumvisie, besteedden aandacht aan het project. In Duitsland verschenen artikelen in de Süddeutsche Zeitung, de Dachauer Nachrichten en het vakblad voor cultuur voor ouderen Kubia. Naast alle *free publicity* werden er folders en affiches verspreid en advertenties geplaatst. Er waren kortingsacties via Tros-kompas, Wordt Vervolgd en Z- magazine.

Voor de tentoonstelling *Koloniale oorlog* bleek bij de persvoorbezigting op 20 november direct veel belangstelling van de media. Er verschenen grote artikelen met dubbelpagina's en veel foto's in Vrij Nederland en alle landelijke dagbladen. De samenstellers traden op in tal van radio-items en Thom Hoffmann trad op in het televisieprogramma Nieuwsuur. Direct na de opening en tijdens de Kerstvakantie ging er een affiche- en advertentiecampagne van start.

Samenwerkingspartners waren weer onmisbaar voor de promotie van de lezingen en debatten. *Historisch Nieuwsblad* plaatste meermalen grote aankondigingen van de serie *Helden en Schurken*. De Anton de Kom-lezing van Ernst Hirsch Ballin werd, zoals gebruikelijk, aangekondigd in en gepubliceerd door mediapartner *Trouw*. Deze lezing kreeg ook aandacht in De Groene Amsterdammer en het televisieprogramma Buitenhof. Voor de lezing van Hanneloes Pen was Het Parool mediapartner.

Natuurlijk was er ook allerlei publiciteit los van tentoonstellingen of activiteiten. Zo gaf het hoofd educatie Gerard Mensink uitleg over de herkomst van de roze driehoek op Basta TV en verscheen er een interview met de directeur in het blad 1018. Kortstondig was er veel aandacht voor het vertrek van Judith Herzberg uit het Comité van Aanbeveling vanwege haar kritiek op de opening van *Geen nummers maar Namen* door de Koning. Voor de algemene promotie werden twee nieuwsbrieven geproduceerd voor de donateurs en relaties. De algemene folder werd verspreid via de folderbakken en Amsterdamse hotels. Vermeldenswaard is verder dat de vijf rond het jaar 2000 door het museum uitgegeven boekjes met de verhalen van uiteenlopende verzetsmensen, op initiatief van de uitgever de Walburg Pers, in de bundel *Verzetsverhalen* werd heruitgegeven en via de boekwinkels goed verkocht.

Voor de buitenlandse markt realiseerde het Verzetsmuseum in 2015 weer vermeldingen op en in vele toeristische websites, plattegronden en informatiegidsen. De verkoop van vouchers aan vooral buitenlandse toeristen (via Holland Pass, Tours&Tickets, ANWB, Get Your Guide en Tripadvisor) was met in totaal 1.890 ingeleverde vouchers ook in 2015 niet zeer succesvol. In september maakte een Arabische televisiezender opnames in het museum voor een toeristisch programma. Op 5 oktober was het museum één van de bezoekadressen van een internationale persreis, georganiseerd door De Plantage Amsterdam. Dit leverde direct een mooie aanbeveling op in de Daily Mirror.

Het Verzetsmuseum werd genomineerd voor de internationale Micheletti Award en de European Museum of the Year Award. Directeur en conservator gaven in mei 2015 presentaties voor hun internationale vakgenoten tijdens de Award-conferenties in Brescia bij Milaan en in Glasgow in Schotland. In Glasgow werd als object uit het Verzetsmuseum de vermommingsbril van Hannie Schaft getoond.

VERZETSMUSEUM ONLINE

Steeds meer bezoekers bereiden zich voor op een bezoek aan het Verzetsmuseum via de website. De website www.verzetsmuseum.org is daarom voorzien van onderdelen in het Engels, Duits, Frans, Spaans, en Italiaans, waaraan begin 2015 ook het Portugees werd toegevoegd. Het museum verlengde de samenwerking met het bedrijf INTK voor een sponsorbijdrage in de vorm van Google-advertenties. De website werd in 2015 uitgebreid met een onderdeel voor de tentoonstelling *Geen nummers maar Namen*, voorzien van een interactieve applicatie: het digitale monument. Dankzij de vrijwillige inzet van Caroline Vreeling en Anne-Lise Bobeldijk werden ruim 300 aanvullingen verwerkt. In december startte het museum met de online verkoop van entreekaarten via de website. Het aantal unieke bezoekers van de site steeg van 244.589 in 2014 tot 378.100 in 2015. April 2015 was met 40.697 bezoekers de beste maand ooit. Bijna 17% van de bezoekers bezocht het Engelstalige deel van de site.

Het bezoek aan de door het Verzetsmuseum geproduceerde en beheerde website www.walravenvanhall.nl bleef met 7.607 bezoekers stabiel. Filmpjes van het Verzetsmuseum op YouTube en Vimeo hadden ca. 35.000 views.

Het Verzetsmuseum was actief op Facebook met aankondigingen van evenementen, berichten over en foto's van activiteiten, reacties van bezoekers en informatie over Tweede Wereldoorlog-onderwerpen. In het voorjaar schreef PR-stagiair Marieke Verweij een notitie over het social mediabeleid. De uitvoering van het plan had effect. Het aantal Facebook-volgers nam toe van 1.036 eind 2014 tot bijna 1.600 eind 2015. Twitter is vanaf oktober 2015 ingezet als lokker voor nieuws op Facebook of de website en had eind 2015 een zeer bescheiden 700 volgers. Van de Facebookvolgers komt 86% uit Nederland, en 23% uit het buitenland, wat opmerkelijk veel is.

Een hoog bereik op Facebook en Twitter had de komst van de Koning op 22 april, vooral via de kanalen van het Koninklijk Huis. Na de uitroeping tot beste Kidsproof museum deed de felicitatie van het Rijksmuseum het goed op de social media. In oktober werd er veel gereageerd op het nieuws dat de in *Geen nummers maar Namen* geportretteerde Saudi-sche blogger Raif Badawi van het Europees Parlement de Sacharovprijs kreeg toegekend. Het bericht over de 100.000ste bezoeker aan het eind van het jaar werd overgenomen door tal van nieuwssites.

Het museum was ook weer zeer succesvol op de sociale media met aanbevelingen van buitenlandse bezoekers. Ook in 2015 werd het Verzetsmuseum onderscheiden met een Tripadvisor Travellers' Choice Award. Het gehele jaar door stond het Verzetsmuseum in de top vijf van meest gewaardeerde musea in Amsterdam. Typerende citaten zijn bijvoorbeeld: *"A worthwhile experience for all ages. Not judgemental at all, but offers insights on "collaborate, adapt or resist" that every family and individual had to make and the consequences that followed. Very nicely done."* Bettina Z, Calgary, Canada, Visited December 2015. En: *"...We left with a very good understanding of the Resistance. We were able to understand the reasons why people joined, and why some people didn't. It's a museum with a different perspective. Overall 10/10, fantastic experience."* Visited November 2015

Al eerder werd vermeld dat ook veel jonge bezoekers als 'Museum-inspecteur' positieve beoordelingen geven over Verzetsmuseum Junior op de website Museumkids.nl met als resultaat de uitroeping tot beste Kidsproof museum van Nederland.

Job Cohe
Commiss
Nationaal
winning WOLL, NIOD, OGS,
ei

Welzijn e

Het Verzetsmuseum speelde een actieve rol in de landelijke Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45. Op 31 maart overhandigde Verzetsmuseumdirecteur Liesbeth van der Horst als voorzitter van de stichting tijdens een geslaagd congres in het Museum in Den Haag een 'Position Paper' aan Staatssecretaris Martin van Rijn.

RELATIES

De grote belangstelling vanuit de museumwereld voor Verzetmuseum Junior was in 2015 nog niet opgedroogd. Vooral buitenlandse delegaties brachten een bezoek. In 2014 werden er zes buitenlandse delegaties ontvangen, in 2015 waren het er zestien, vanuit de hele wereld, zoals het Museum of Tolerance uit Los Angeles (VS), het Vest-Agdermuseet uit Kristiansand (Noorwegen), het Sidney Jewish Museum uit Sidney (Australië) en het Eesti Ajaloomuuseum uit Tallin (Estland) en het Korean International Forum uit Seoul (Zuid-Korea). Voorts ontving het museum onder meer veel hoge vertegenwoordigers uit Dachau voor de tentoonstelling *Geen nummer maar Namen*, zestig veteranen van de 1st Hussars Cavalry uit Canada in het kader van de zeventigste bevrijdingsdag, en een groep van twintig Indonesische ambtenaren voor de tentoonstelling *Koloniale oorlog*.

Mede vanwege de nominaties voor internationale onderscheidingen, werden er veel internationale museumcongressen bijgewoond in 2015. Directeur en conservator gaven in mei presentaties over het Verzetmuseum voor hun internationale vakgenoten tijdens de Award-conferenties in Brescia bij Milaan en in Glasgow in Schotland. Van 13 t/m 16 oktober woonden directeur en educatief medewerker de *Hands On! Children in Museums Conference* bij in Amsterdam. Het Nederlandse Museumcongres, dit jaar in Apeldoorn, werd bijgewoond door de stafmedewerker PR en randprogrammering.

Ook ter voorbereiding van de tentoonstelling *Geen nummer maar Namen* waren er internationale relaties. In maart bracht de conservator een werkbezoek aan KZ Gedänkstätte Dachau, waar zij ook de herdenking van de bevrijding van het kamp bijwoonde. Uiteraard was het museum ook vertegenwoordigd bij de belangrijkste nationale herdenkingen, zoals onder meer de Auschwitz Herdenking, de herdenking van de Februaristaking, de aanslag op het bevolkingsregister en de Nationale Dodenherdenking op de Dam in Amsterdam.

Het Verzetmuseum maakt als kleine instelling deel uit van tal van samenwerkingsverbanden, die grotendeels al ter sprake zijn gekomen. Nadere aandacht verdienen hier nog De Plantage Amsterdam, waarin culturele instellingen van de oostelijke binnenstad samenwerken, en de landelijke Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45. In beiden speelt de directeur van het Verzetmuseum als respectievelijk bestuurslid en stichtend bestuursvoorzitter een actieve rol.

De Plantage Amsterdam is al jaren actief voor de gezamenlijke marketing en de gezamenlijke inkoop van duurzame energie. In 2015 zijn de werkzaamheden verbreed. Er is onder meer een succesvolle werkgroep Human Resource Management tot stand gekomen en in het kader van het deelproject 'Energie management voor de toekomst' zijn de mogelijkheden onderzocht om verdere verduurzaming te realiseren.

De Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (SMH) organiseerde op 31 maart een geslaagd congres in het Museon en bood daar haar 'Position Paper' aan Staatssecretaris Martin van Rijn aan. Mede naar aanleiding daarvan startte het ministerie van VWS, afdeling OHW (Oorlog en Herinnering WO2), een commissie onder voorzitterschap van Job Cohen ter voorbereiding van een sectorbreed platform, waarin SMH, samen met het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en het Nationaal Comité 4 en 5 mei, een spilfunctie innemen. De SMH streeft naar verdere professionalisering van het samenwerkingsverband. Onderdeel daarvan is ook aanstelling van een onafhankelijke voorzitter. Op de vergadering van 4 december droeg Verzetmuseumdirecteur Liesbeth van der Horst, het voorzitterschap over aan de ervaren bestuurder Fred de Graaf. Van 10 tot 12 december kwamen de directeurs van de musea en andere organisaties die actief zijn op het gebied van de Tweede Wereldoorlog, op uitnodiging van het Nationaal Comité 4 en 5 mei bijeen, tijdens een studiereis naar Manchester en Liverpool, waar musea intensief samenwerken, om er inspiratie op te doen voor en te spreken over versterking van de samenwerking.

ORGANISATIE

Het jaarlijkse uitje voor alle medewerkers en vrijwilligers werd vanwege de groei van het team dit jaar voor het eerst in twee groepen gesplitst. Op 11 en 22 september ging het uitje naar Haarlem, waar onder meer museum Het Dolhuys en het Teylers Museum werden bezocht.

Het museum heeft statuten conform de Governance Code Cultuur en volgt de code. Er is in 2015 niet van afgeweken.

BESTUUR

De Stichting Verzetsmuseum Amsterdam kent het bestuur-en-directie-model. De nevenfuncties van directie en bestuur zijn achterin dit verslag opgenomen. Het bestuur vergaderde zoals gebruikelijk vijf keer. De samenstelling bleef in 2015 grotendeels ongewijzigd. Bestuurslid Judith Sargentini werd in de vergadering van januari herbenoemd voor een tweede termijn van vier jaar. In de vergadering van maart nam Victor Frequin afscheid, omdat zijn maximale zittingstermijn van acht jaar er op zat. Jacob Kohnstamm werd bereid gevonden hem op te volgen, maar zal wegens te drukke werkzaamheden pas in januari 2016 tot het bestuur toetreden.

RISICOMANAGEMENT

Conform de Governance Code Cultuur is risicomanagement een integraal onderdeel van het gevoerde beleid. Het Verzetsmuseum heeft een uitgebreid bedrijfsnoodplan en een collectieveiligheidsplan, die minimaal jaarlijks worden geëvalueerd en bijgesteld. Calamiteiten en de ondernomen vervolgacties worden geregistreerd. Voor risicobeheersing op financieel gebied wordt een strikte functie-scheiding toegepast op basis van een vier-ogen-principe. Het museum heeft een goede continuïteitsreserve en een uitstekende solvabiliteit. Het museum stelt ieder kwartaal een herijkte jaarresultaatprognose op, om, zo nodig, het financiële beleid bij te stellen.

PERSONEEL

Op personeel gebied was 2015 een roerig jaar, met helaas veel zieken en personeelwisselingen. Dankzij goede vervangers bleef het kleine team toch goed functioneren en aan het eind van het jaar was de personele situatie redelijk stabiel en harmonieus.

Het hoofd educatieve dienst – dat in december 2014 uitviel – herstelde gelukkig aan het begin van het jaar goed, maar zijn ‘rechterhand’, de groepsbezoekcoördinator viel uit. Pas aan het eind van het jaar begon zij met een geleidelijke re-integratie. Het was reden om het contract van de medewerkster die tijdelijk was aangesteld vanwege de uitbreiding van de educatieve activiteiten voor Verzetsmuseum Junior, te verlengen. Daarnaast werd voor de registratie van groepen een van de museum-docenten tijdelijk aangesteld.

De vaste stafmedewerkster voor PR- en randprogrammering was december 2014 uitgevallen wegens een ernstige ziekte. Zij werd uitsteking vervangen door freelance marketeer Marije Kool, die onder meer de opening met de Koning organiseerde. De vaste PR-medewerkster herstelde gelukkig goed en kon vanaf mei haar werk langzaam hervatten. Omdat Kool in juni andere opdrachten had, werd stagiair Marieke Verweij van juni tot en met november aangesteld om de PR-medewerkster twee dagen per week te ondersteunen. In december werd de vrijwilliger Anne-Lise Bobeldijk aangesteld als tijdelijke vervangster. Gedurende het hele jaar nam ook de directeur PR- taken over, en ondanks alle vervangingen en tijdelijke oplossingen werden er zoals al bleek goede resultaten geboekt.

In mei kondigde de conservator haar vertrek aan wegens een nieuwe baan. Na een sollicitatieprocedure werd per 1 oktober Karlien Metz, afkomstig van het Singer Museum in Laren, als haar opvolger aangesteld.

Ook bij de technische dienst waren er personeelwisselingen. Door de zeer slechte gezondheid van de technische medewerker in de Sargentini-regeling, trachtte het museum in de afgelopen jaren het team aan te vullen met medewerkers vanuit de sociale werkvoorziening. In 2015 werd de conclusie getrokken dat dit onvoldoende mogelijkheden bood om het onderhoud van het veel grotere museum – met in Verzetsmuseum Junior kwetsbare moderne technieken – goed uit te voeren. De technisch coördinator, die in maart na zwangerschapsverlof haar werk hervatte, besloot in goed overleg na afloop van haar contract in augustus het museum te verlaten. Arno Groenendijk, die haar tijdens haar zwangerschap had vervangen, werd daarop in de functie aangesteld. Voorts werd besloten dat het onvermijdelijk was om een tweede reguliere technisch medewerker aan te stellen. Na een sollicitatieprocedure werd een technisch assistent Dennis Koek geselecteerd die per 1 januari 2016 zijn werk zal beginnen.

Ter scholing en bijscholing van personeel en vrijwilligers werden er studiedagen bijgewoond, cursussen gevolgd en interne scholingsbijeenkomsten georganiseerd. Aan het einde van het schooljaar was er een grote bijeenkomst voor de museumdocenten. De balievrijwilligers kregen extra trainingen voor het nieuwe kassasysteem. Een groot aantal medewerkers en vrijwilligers volgde wederom de (herhalings)cursus Bedrijfs hulpverlening.

Er was ook ruimte voor ontspanning. Er werden drie personeelsborrels georganiseerd waarbij vaak ook afscheid werd genomen van vertrekkende medewerkers, stagiaires en vrijwilligers, maar ook nieuwe werden verwelkomd en een regelmatige gezamenlijke personeelslunch. Het jaarlijkse uitje voor alle medewerkers en vrijwilligers werd vanwege de groei van het team dit jaar voor het eerst in twee groepen gesplitst. Op 11 en 22 september ging het uitje naar Haarlem, waar onder meer museum Het Dolhuys en het Teylers Museum werden bezocht.

Het museum kampte in 2015 met vele lekkages. Op 13 oktober regende het uit het plafond van de entreehal, door, naar bleek, een kapotte waterleiding in het appartement bovenin het Planciusgebouw. Omdat er water in de meterkasten kwam, werd vanwege kortsluitingsgevaar het museum ontruimd.

Dankzij de toegenomen entree-inkomsten kon het museum in 2015 eindelijk overgaan tot een reëlere betaling van het vaste personeel. De uitbreiding van de uren – deels in 2014 al op tijdelijke basis ingevoerd – werd voor veel functies per 1 januari 2016 structureel gemaakt. Ook werden sommige salarisschalen verhoogd. Deze verbetering werd aangegrepen om de verouderde arbeidvoorwaarden met behulp van een externe adviseur te moderniseren waarbij de secundaire voorwaarden werden versoepeld.

Per 31 december 2015 bestond het vaste personeelsbestand van het museum uit dertien personen, de per 1 januari 2016 aangestelde technisch assistent niet meegerekend. Het betreft tien mensen met een regulier, parttime dienstverband (7,5 fte) en drie mensen in een gesubsidieerde functie (2,6 fte). Daarnaast werkten er op het eind van het jaar twee mensen via detachering vanuit de sociale werkvoorziening bij het museum. Voorts waren stagiaires actief in het museum en vele vrijwilligers. In 2015 werkten er 106 vrijwilligers bij het museum, onder wie 34 balievrijwilligers en 47 museumdocenten. Een overzicht van alle medewerkers en vrijwilligers is achterin dit verslag opgenomen.

HUISVESTING EN FACILITEITEN

Gebouw en inventaris vergden veel aandacht in 2015. Eind 2014 was besloten de publieksvoorzieningen in het entreegebied te verbeteren om het toegenomen aantal bezoekers aangenaam te blijven ontvangen. Begin 2015 werd een basisplan van architect Louis Aussen vastgesteld. Het aantal kapstokken en kluisjes voor jassen en tassen zal worden verdubbeld. De balie zal meer naar achteren worden geplaatst en de museumwinkel zal verhuizen naar de tegenoverliggende muur. Er zullen zitplekken komen en ook zal de gevel er uitnodigender uit gaan zien. Voor de nadere detaillering en inrichting werd na een selectieprocedure Rogier Martens gecontracteerd, die in 2015 ook als ontwerper bij de wisseltonstellingen was betrokken. In oktober presenteerde hij zijn eerste plannen. De uitvoering werd gepland voor het najaar van 2016.

Helaas kreeg het museum ook in 2015 te maken met vele lekkages. Aan het begin van het jaar werd er schimmel opgemerkt in de gebogen wand van de entreehal. Na langdurig onderzoek werd de oorzaak gevonden in een kapotte waterleiding in de keuken van naastgelegen Restaurant Plancius. De schade werd door de verzekering snel hersteld. Het grondiger drogen van de vloer werd uitgesteld tot de herinrichting als de vloerbedekking van de hal toch zal worden vervangen. Op zondagochtend 11 oktober stond bij de opening van het museum Verzetsmuseum Junior blank, naar later bleek door een kapotte pomp van de ontvochtigingsinstallatie. Gelukkig waren er vanwege de colleges van de MuseumJeugdUniversiteit extra medewerkers aanwezig om te helpen hozen en dweilen. In de middag kon Verzetsmuseum Junior weer worden opengesteld. Er werd besloten de blijvende schade (licht krommende vloerplaten) niet te herstellen omdat dan een groot deel van de opstelling zou moeten worden afgebroken. Op 9 december regende er weer water uit het plafond van Verzetsmuseum Junior, nu door een defect overloopventiel. Er werd besloten watermelders te plaatsen om lekkages in de achteraf geleden klimaatinstallaties voortaan sneller op te merken. (In de geheel door bebouwing omgeven nieuwbouw ontbreekt helaas een aansluiting op het riool, waardoor lekwater niet

via een afvoer kan worden afgevoerd.) Net gekomen van de lekkage op 11 oktober, was het op 13 oktober weer raak, en regende het nu uit het plafond van de entreehal, door, naar bleek, een kapotte waterleiding in het appartement bovenin het Planciusgebouw. Omdat er water in de meterkasten kwam, werd vanwege kortsluitingsgevaar het museum ontruimd. Tenslotte volgde nog een kleinere lekkage in de entreehal door een verstopt bad in een van de appartementen op de eerste verdieping.

Ook op ICT-gebied kreeg het museum te maken met calamiteiten: een grote cyberaanval in maart en een kleinere in juli met duizenden onzinnige berichten op het digitale Dachau-monument en de verhalenmodule van *Naar de Boeren!* tot gevolg. Er werd extra beveiliging doorgevoerd. Later in het jaar werd er, van internet via een ISDN-telefoonlijn, overgestapt op een snellere, stabielere en goedkopere kabelaansluiting. Ook werd er met succes overgestapt op een nieuw kassasysteem. Al vermeld is dat het aantal podcatchers voor de audiotours in 2015 aanzienlijk werd uitgebreid. Er werd ook geëxperimenteerd met een 'dropbox' en terughangstok om het aantal niet geretourneerde apparaten terug te dringen. Begin 2016 zal een alarmeringssysteem bij de buitendeur worden geïnstalleerd dat de firma Guide ID, die de podcatchers levert, aan het ontwikkelen is. Bij de herinrichting van het entreegebied zal een goed zelfhulpmeubel worden ingevoerd.

Positief is dat de klimaatapparatuur, hoewel oorzaak van twee ernstige lekkages, in 2015 wel stabiel functioneerde. Enkele andere slepende facilitaire kwesties werden in 2015 eindelijk opgelost. Begin mei werd de elektra eindelijk van een tussenmeter voor restaurant Plancius voorzien. Voor de gasmeter bleken tot ontzetting van het museum eind 2014 niet de juiste leidingen aangelegd. De straat moest opnieuw open. Pas op 8 januari 2016 was al het werk gereed.

De jaarlijkse Vriendendag op 19 september stond in het teken van Geen nummers maar Namen. Projectleider Jos Sinnema gaf een inleiding en Duco Adema, voorzitter van het Vriendenbestuur interviewde oud-gevangene Willemijn van Gurp en haar jonge biografen Jop de Bruin en Jelle Braaksma over hun bijzondere samenwerking.

Met de Vereniging van Eigenaren, waarvan het museum lid is met de eigenaren van de drie appartementen op de verdiepingen van gebouw Plancius, werd het stucwerk van de achtergevel vervangen en een bliksemafleider geplaatst. Complicatie bij dit laatste was dat de eigenaar van een naburig complex woningen, die zich had verzet tegen de nieuwbouw van Verzetsmuseum Junior, zijn medewerking weigerde. Om juridische procedures te vermijden werd de bliksemafleider omgelegd naar een andere tuin.

De nieuwe technisch coördinator, die in augustus zijn werkzaamheden startte, nam het initiatief tot de aanschaf van het softwarepakket Topdesk om het beheer van het gebouw en de inventaris beter te structureren en documenteren. Met behulp van een stagiair werden alle gegevens over de aanwezige installaties en apparatuur ingevoerd in het systeem. Aan het eind van het jaar werd het systeem met succes in gebruik genomen.

VRIENDENSTICHTING

De Vriendenstichting levert jaarlijks een substantiële bijdrage aan de exploitatie van het museum. Bovendien biedt de Vriendenstichting het museum belangrijke morele steun. Het aantal donateurs neemt door het wegvallen van de verzetsgeneratie al jaren langzaam af, ondanks wervingsacties. In 2013 waren er nog ongeveer 1.300 donateurs; eind 2014 waren het er 1.200, eind 2015 1.100. De dotatie aan het museum bedroeg ruim €40.000, hoger dan begroot omdat door een zeer late verzending van de acceptgiro's eind 2014 veel donaties pas in 2015 werden overgemaakt.

Het eind 2014 met vier nieuwe bestuursleden uitgebreide bestuur van de Vriendenstichting oriënteerde zich uitgebreid op de mogelijkheden om nieuwe donateurs te werven. Er werd een succesvolle pilot uitgevoerd om nieuwe bedrijfsvrienden te werven. De wervingsactie op kleine schaal had met zes nieuwe bedrijfsvrienden een goed resultaat. De actie zal in 2016 worden voortgezet. Ook werden in 2015 voorbereidingen getroffen voor werving van scholen en individuele docenten, die met hun leerlingen het museum bezoeken.

De jaarlijkse Vriendendag vond dit jaar plaats op 19 september en stond in het teken van *Geen nummers maar Namen*. Projectleider Jos Sinnema gaf een inleiding, Duco Adema, voorzitter van het Vriendenbestuur interviewde oud-gevangene Willemijn van Gurp en haar jonge biografen Jop de Bruin en Jelle Braaksma over hun bijzondere samenwerking. Er was ook een kort muzikaal intermezzo en na afloop een tweedehands boekenmarkt. Het was een zeer gewaardeerde en geanimeerde bijeenkomst.

FINANCIËN

Door de wederom hogere bezoekersaantallen dan verwacht, had het museum in 2015 ook financieel een succesvol jaar. Ook de inkomsten uit de winkel groeiden mee. Door de extra inkomsten kon het museum, zoals vermeld, de personele capaciteit verruimen. Door uitbreiding van uren, de noodzakelijke aanstelling van vervangend personeel en andere kosten door ziekte en vertrek, waren de personele lasten in 2015 ook hoger dan begroot. De activiteitenlasten waren vooral hoger dan begroot door de drie, vanuit externe fondsenwerving bekostigde, tentoonstellingen die in eigen productie werden ontwikkeld. Ook het extra PR-budget voor Verzetsmuseum Junior droeg bij aan de hogere activiteitenlasten. Het exploitatieresultaat was per saldo positief, waardoor het museum extra bedragen kon toevoegen aan de reserves.

Het museum realiseerde voor de exploitatie een percentage eigen inkomsten uit private middelen van 58%. De projectsubsidie uit publieke middelen (van Mondriaan Fonds, Fonds voor Cultuurparticipatie en het Nationaal Comité 4 & 5 mei) meegerekend, realiseerde het museum een percentage eigen inkomsten van 74%.

Het Verzetsmuseum financiert het grootste deel van de activiteiten door projectfondsenwerving. In 2015 werd nog een laatste deel van de projectkosten en projectbijdragen voor de tentoonstelling *Naar de Boeren!* verantwoord. Dit project werd in 2015 afgerekend met de fondsen. De kosten en projectbijdragen voor *Geen nummers maar Namen* werden geheel en die voor *Koloniale oorlog 1945-1949* grotendeels verantwoord in 2015. Deze projecten worden in 2016 afgerekend bij de fondsen. In 2015 werden fondsen geworven voor de hoofdtentoonstelling in 2016/2017: *Eten in oorlogstijd*.

Overzichten van alle instellingen, bedrijven, fondsen en overheden die het museum in 2015 steunden zijn achterin dit verslag opgenomen. Het museum is deze gulle gevers, en ook de vele particuliere donateurs, veel dank verschuldigd.

BALANS PER 31 DECEMBER 2015

(in euro's)

ACTIVA	31 december 2015	31 december 2014
Materiele vaste activa		
<i>Inventaris en inrichting</i>	35.673	35.473
<i>Materiële vaste activa in aanbouw</i>	10.275	-
TOTAAL VASTE ACTIVA	48.948	35.473
Vlottende activa		
<i>Vorderingen</i>	112.710	112.710
<i>Vooruitbetaalde bedragen</i>	13.030	13.030
	125.740	125.740
Liquide middelen		
<i>Kas</i>	8.895	4.915
<i>ING</i>	6.379	1.482
<i>Rabobank</i>	19.842	41.701
<i>Rabobank spaarrekening</i>	1.385.227	1.349.893
	1.420.343	1.397.938
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	1.657.053	1.523.678
TOTAAL ACTIVA	1.703.001	1.559.151
PASSIVA	31 december 2015	31 december 2014
Eigen vermogen		
<i>Reserve exploitatietekorten komende jaren</i>	-	480.146
<i>Continuïteitsreserve</i>	400.000	-
<i>Bestemmingsreserve financiering van activa</i>	85.000	-
<i>Bestemmingsreserve projecten</i>	161.427	-
<i>Bestemmingsfonds/reserve inrichting en techniek</i>	295.332	295.332
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	941.759	775.478
Voorziening		
<i>Voorziening groot onderhoud</i>	408.825	371.500
	408.825	371.500
Kortlopende schulden		
<i>Crediteuren</i>	72.983	84.897
<i>Belastingen en sociale premies</i>	24.502	27.670
<i>Vooruitontvangen subsidies e.d.</i>	49.497	109.529
<i>Overige schulden en overlopende passiva</i>	205.445	190.078
	352.417	412.173
TOTAAL PASSIVA	1.703.001	1.519.961

EXPLOITATIE- REKENING OVER 2015

(in euro's)

BATEN	Realisatie 2015	Begroting 2015	Realisatie 2014
Directe opbrengsten			
<i>Publieksinkomsten</i>	546.403	290.000	409.748
<i>Overige inkomsten</i>	12.984	-	-
Indirecte opbrengsten	63.973	36.459	57.571
-			
TOTAAL OPBRENGSTEN	623.360	326.459	467.319
Subsidie Gemeente Amsterdam	379.590	380.000	379.590
Overige subsidies/bijdragen			
<i>Subsidies uit publieke middelen</i>	240.000	100.000	75.000
<i>Bijdragen uit private middelen</i>	226.744	150.000	218.571
TOTAAL SUBSIDIES/BIJDRAGEN	846.334	630.000	673.161
TOTAAL BATEN	1.469.694	956.459	1.140.480
LASTEN	Realisatie 2015	Begroting 2015	Realisatie 2014
Beheerlasten personeel	227.940	192.754	231.958
Beheerlasten materieel	265.080	231.405	253.193
TOTAAL BEHEERLASTEN	493.020	424.159	485.151
Activiteitenlasten personeel	373.375	303.678	308.502
Activiteitenlasten materieel	443.415	242.140	392.448
TOTAAL ACTIVITEITENLASTEN	816.790	545.818	700.950
TOTAAL LASTEN	1.309.810	969.977	1.186.101
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	159.884	-13.518	-45.621
Saldo rentebaten/lasten	6.397	1.000	8.914
EXPLOITATIERESULTAAT	166.281	-12.518	-36.707
Toevoeging aan/onttrekking uit:			
<i>Bestemmingsreserve financiering van activa</i>	4.854	-	--
<i>Bestemmingsreserve projecten</i>	161.427	-	-
<i>Reserve exploitatietekorten</i>	-	-12.215	62.488
<i>Bestemmingsreserve Kindermuseum</i>	-	-	-99.195
RESULTAAT NA VERDELING	-	-	-

Balans en exploitatierekening zijn een vereenvoudigde weergave van het financiële jaarverslag 2015. Over deze jaarrekening heeft bureau KPMG Accountants N.V. op 21 maart 2016 een controleverklaring gegeven.

8

BIJLAGEN

De zangeressen Mirjam van Dam, Monique de Adelhart Toorop en Jetta Starreveld brachten twee keer een compilatie van hun voorstelling Door de nacht klinkt een lied ten gehore in het Verzetsmuseum: tijdens de traditionele gratis avondopenstelling op 4 mei en tijdens de Museumnacht op 7 november.

BESTUUR

- Hans Blom (voorzitter)
- Carla Bastiaansen (secretaris)
- Daniel de Swaan (penningmeester)
- Duco Adema
- Victor Frequin
- Acelya Ozkan
- Manon Pattynama
- Judith Sargentini
- Dineke Stam

NEVENFUNCTIES DIRECTIE EN BESTUUR

- **Duco Adema** directeur Hogeschool Windesheim; voorzitter Stichting Vrienden Verzetsmuseum Amsterdam; lid raad van toezicht Handhavingsacademie Amsterdam; lid raad van toezicht VO Zaam
- **Carla Bastiaansen** directeur HiP Consulting BV; voorzitter alumni-vereniging AHD
- **Hans Blom** voorzitter stichting Biografisch Portaal van Nederland; voorzitter Historische Vereniging Oud Leiden; lid Nationaal Comité Herdenking Capitulaties Wageningen
- **Victor Frequin** zakelijk directeur Oever Zaaier Architectuur; directeur VPBD; lid gemeenteraad Amstelveen voor de VVD; voorzitter tennisvereniging ALTC de Aemstelburgh en Stichting Aemstelburgh; voorzitter werkgeversdelegatie CAO voor de BNA; bestuurslid Nederlandse Vastgoedsociëteit Amsterdam; bestuurslid Holland Property Plaza; bestuurslid Stichting Bouwlab
- **Liesbeth van der Horst** bestuurslid De Plantage Amsterdam, voorzitter Stichting Herinneringscentra en Musea '40-'45; lid redactieraad Nationaal Comité 4 en 5 mei
- **Acelya Ozkan** Project manager a.i bij IAB Nederland
- **Manon Pattynama** Architect eigenaar PAArchitectuur BNA; Bestuurslid Nederlandse Woonbond; lid 'Mooisticht' - commissie voor ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie; Nederlands Indië tafel Koninklijke IGC;
- **Judith Sargentini** Europarlementarier voor GroenLinks; bestuurslid stichting NI!
- **Dineke Stam** zelfstandig werkend bureau Intercultural Museum and Heritage Projects; bestuurslid Cultuur & Co; projectleider en onderzoeker 'Mapping Slavery', co-organisator EU project Take Part in Art, lid Raad van Advies Faculteit der Letteren Vrije Universiteit
- **Daniel de Swaan** Financieel Directeur Meijers Assurantien BV; directeur Dinytei BV; bestuurslid en penningmeester Worldwide Broker Network Ltd.; penningmeester/secretaris Stichting Assurantiebeurs Amsterdam; voorzitter Stichting Fables; lid investeringscomité 5Square Investeringsfonds

PERSONEEL

Directie

- Liesbeth van der Horst

Collectie en tentoonstellingen

- Karen Tessel (tot juli)
- Karlien Metz (vanaf oktober)

Collectiebeheer

- Frits van Suchtelen

Educatie en groepsbezoek

- Gerard Mensink (tevens webmaster)
- Sandra ter Mijtelen
- Sanne van de Graaf
- Gwen Hofman

PR en randprogrammering

- Marjolein Marreveld
- Marieke Verweij (juni t/m november)
- Anne-Lise Bobeldijk (vanaf december)

Financiële administratie

- Anna Stam

Balie

- Doetie Lootsma

Technische dienst

- Froukje de Vries (t/m juli)
- Arno Groenendijk (vanaf augustus)
- Charly Braam

Secretariaat en algemene ondersteuning

- Marjan Dejevij
- Frank de Ruijter

Gedetacheerd via Dienst Werk en Inkomen (sociale werkvoorziening) Balie

- Dasha Kubova
- Motti Boegborn
- Fred Iping (t/m 15 juni)

Collectiebeheer

- Stef Jacobs

Bibliotheek

- Marc de Hay

Freelance personeel

PR en randprogrammering

- Marije Kool (t/m mei)

STAGIAIRES

- Denice Bloemhard
- Rawinder Dhaliwal
- Jasmine Fernandes Peres
- Boy Groot
- Eva Keesman
- Vincent Kemper
- Judith Kok
- Olga Kool
- Anne Meerpohl (t/m augustus)
- Lieke Meulenbroek
- Daisy Nods
- Erik Nolte
- Joost Noordeloos
- Lea Schönborn (vanaf september)
- Naomi van Teijlingen
- Toma Tsuruta
- Marieke Verweij

COMITÉ VAN AANBEVELING

- Ido Abram
- Hedy d'Ancona
- Marion Bloem
- Theo van Boven
- Willem Breedveld
- Laurens Jan Brinkhorst
- Remco Campert
- Dick Ernst Claassen
- Job Cohen
- Hanske Evenhuis-van Essen
- Bas de Gaay Fortman
- Til Gardeniers-Berendsen
- Beatrice de Graaf
- Cox Habbema
- Gerda Havertong
- Ernst Hirsch Ballin
- Jeroen Krabbé
- Pauline Kruseman
- Wim van Norden †
- Marte Röling
- Roel Schoonveld
- Doekle Terpstra
- Gerard Wallis de Vries
- Harry van Wijnen
- Gert-Jan Wolffensperger

BESTUUR STICHTING

VRIENDEN EN VRIENDINNEN

- Duco Adema (voorzitter)
- Floris Mrijen (secretaris)
- Willem de Kler (penningmeester)
- Nico Passchier (leden-administratie)
- Wim Duyff
- Roel Kingma
- Mariëlle van der Molen
- Ger Schutte
- Karel Warmenhoven

KINDERKLANKBORDGROEP

DE VERZETSBEUDE

- Anouar Aghattass
- Anne Hissink
- Titus van Gent
- Nelia Mitelembe Kissequel

VRIJWILLIGERS

Museumdocenten

- Femke Akerboom
- Jasja Arian
- Catherine Bakker
- Bonnie Beekman
- Elles Bense
- Annemarie Bien
- Madelon Broekhuis
- Eric Bunning
- Susanne Compier
- Sanne Dijkstra
- Mariet Doorten
- Nino van der Enden
- Jasmine Fernandes Peres
- Barbara Gassmann
- Kees Gerbrands
- Ed Gies
- Leonora Groen
- Marc de Hay
- Gerda Heijnis
- Gwen Hofman
- Marèns de Jong
- Vincent Kemper
- Wendy de Keijzer
- Marjon de Klijn
- Liesbeth Koning
- Ellie Lammers
- David Lee
- Wil van Leeuwen
- Ad Leurs
- Anita de Loos
- Nikki Mousset
- Daisy Nods

- Joost Noordeloos
- Mirjam Ohringer
- Nelleke Persoons
- Robert Jan Peters
- Ralph Pluim
- Marja Rinsma
- Gerard van Rossum
- Sanne Schraa
- Tjitso Seynen
- Jos Siemerink
- Marijke Smit
- Ferdinand Tillema
- Dick Verdonkschot
- Anton Vermast
- Anneloes Vink
- Tijtske van der Wagen
- Bea Weenink
- Wil Witsel

Registratie groepsbezoek

- Thijs Jordaan (t/m juni)
- Ger Taubman

Baliemedewerkers

- Marianne Ament
- Jan Ashof (vanaf juli)
- Maartje de Beer
- Suzanne Boer (t/m september)
- Anais van der Braak
- Gerard Bromet
- Jan Willem Dam
- Ingrid Dekkers
- Hanneke Folgering

- Yvonne Henrotte (t/m april)
- Rob Hofhuis
- Hilda Hollander
- Marieke Jonkerman
- Anke Lankreijer (t/m juni)
- Wil van Leeuwen
- Age bij de Leij
- Nellie Limburg Zwaneveld
- Lydia Loevendie
- Tanneke Marchildon
- Wil Meyer
- Lies Muller
- Lois Muller
- Lily Ocasio
- Aad Pieroen
- Maamke Portengen
- Marja Rinsma
- Veronica van Rossum
- Lea Schönborn
- Hanni Spitteler
- Helga Taffijn
- Ger Taubman
- Willem Veenstra (t/m februari)
- André Veen

Catering

- Noah Dull
- Barbara Frohn
- Reina Jaarsma
- Trees Moons
- Sandra van Os
- Doreen Philips
- Tineke Philips

- Henk Stadwijk
- André Veen

Collectie en onderzoek

- Willem Boon
- Barbara Frohn
- Rasa Kingma

Bibliotheek

- Carl Dijkstra
- Marc de Hay
- Ruud Lindeman
- Loes de Vries
- Bob Zorn

Technische Dienst

- Willem Boon
- Eric Don
- Pico Wychgel
- Sebastiaan Owusu

Koeriers

- Simon Jager
- Joop Reder
- Dick Verdonkschot
- Karel van Warmenhoven

Administratie

- Pim Gillot
- Eva Verkaaik

Fotografie

- Dick Verdonkschot

De activiteiten van het Verzetsmuseum zijn in 2015 mede mogelijk gemaakt door bijdragen van een groot aantal instellingen, bedrijven en particulieren.

ALGEMENE BIJDRAGEN IN 2015

- Aktion Sühnezeichen-Friedensdienste
- Berthold Gersons
- Christelijk Nationaal Vakverbond
- Gemeente Amsterdam
- Stichting Dr. Edward Hardoon
- M. Koster en Zn
- Meerschap
- Rami Yokota B.V.
- Uitgeverij Prometheus
- Verenfabriek VIOD BV
- en diverse particulieren en ca. 1.200 donateurs van de Vriendenstichting

BIJDRAGEN VOOR PROJECTEN IN 2015/BIJDRAGEN TOEGEZEGD IN 2015

- Prins Bernhard Cultuurfonds
- Prins Bernhard Cultuurfonds/Christiaan G. van Anrooij Fonds
- Prins Bernhard Cultuurfonds/Ben en Nel van Bohemen van der Zwart Fonds
- Centrum voor Propaganda voor Eenheid in de vakbeweging
- Dela Fonds
- M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
- Fonds 21
- K.F. Heinfonds
- P.W. Janssens's Friesche Stichting
- Kattendijkse Drucker Stichting
- Het R.C. Maagdenhuis/M.L. Frohonds
- Mondriaan Fonds
- Nationaal Comité 4 en 5 mei
- Nationaal Fonds voor Cultuurparticipatie
- Sirtema Stichting
- SNS Reaal fonds
- Solidariteitsfonds
- Stichting Democratie en Media
- Stichting DOEN
- Stichting Het R.C. Maagdenhuis
- Stichting ter bevordering der Christelijke Pers in Nedeland
- Stichting Zabawas
- Vereeniging tot Weldadigheid
- Vfonds
- VSBfonds

BIJDRAGEN IN NATURA

- Accountancy aan de Amstel b.v., Amsterdam
- DAAN Advocatuur & Notariaat
- Colliers International Consultants BV, Amsterdam

COLOFON

© Verzetsmuseum Amsterdam,
mei 2016

Tekst

- Liesbeth van der Horst

Ontwerp

- Jarno Aafjes Concept & Design

DTP

- Zwaar Water

Foto's

- Mike Bink
- Fred Ernst
- Carlo Huffener
- Simon Knappstein
- Gerard Mensink
- Hanne Nijhuis
- Frank de Ruyter
- Merijn Soeters
- Toma Tsuruta
- Dick Verdonkschot

